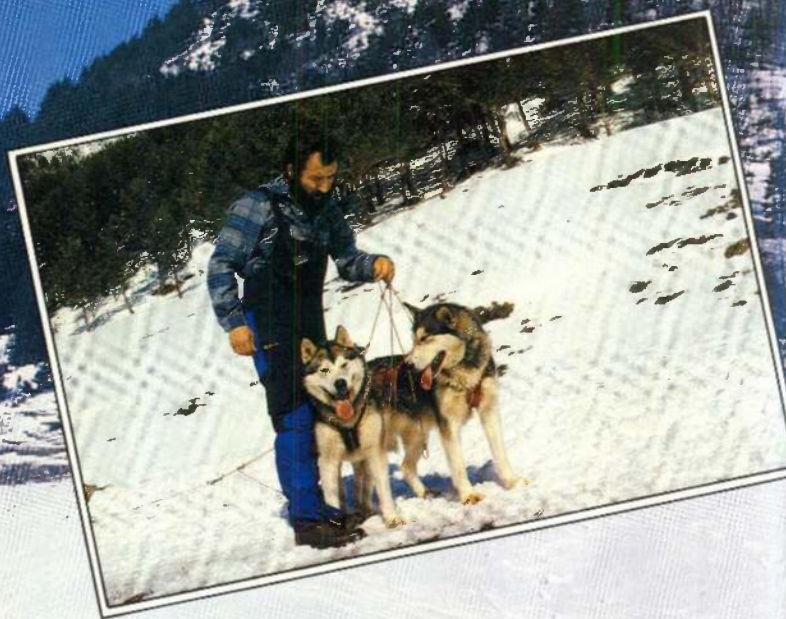

**MALAMUTE TXAKURRAK, ALFERRAK?
EZ HORIXE!**

Hirietan bakardadea lagun

Andres Vilariñorekin elkarrizketa

ERRAMUN IRASTORZA

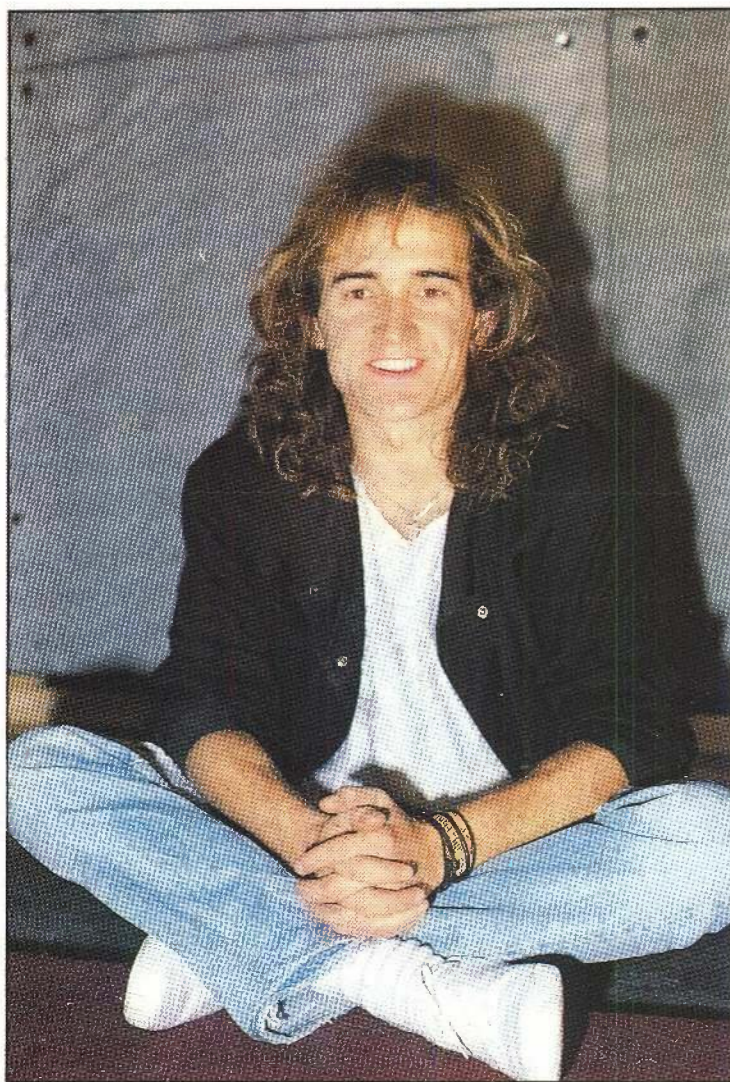
③ Ordizian jaio, baina Aralarreko deposituetan **hazitako** gazte honek umetatik du mendirako afizioa. Mendi **tontor** bat behin baino gehiagotan igota zeukanean, berriro ere bide zailenetik igotzen saiatzen zen. Edozein harkaitz, edozein **malda trakets** ikusi eta handik igo beharra sumatzen zuen **bere baitan**: "Arboletan gora eta behera, kobazuloetan barrena, etxe ondoko **errekan** harriz harri saltoka, belarretan irristaka... jarduten nuen. Beti bakarrik, hiriko girotik aparte bizi bait ginen".

Koskortu bezain laister depositoko tarbernan edo aitarekin obran lanean hasi zen: "14 urterekin jaso nuen lehenengo soldata. **Sos** haiekin eskaladarako materiala erosi nuen: oinetakoak, sokak,... Ordurako eskalada politak eginak neuzkan, baita 5.graduko bat ere".

U.B.I. hiru aldiz errepikatu ondoren, Bartzelonara joan zen Argazkilaritza ikastera. Han bi urte **eman** zituen liburu artean, baina berehalaxe aspertu zen, eta ikasketak **bertan behera utzi** zituen: "Bartzelonan nengoela mendi eta eskalada-aldizkarietan lantxoak egiten hasi nintzen: erreportai moduko testuak, argazkiak,... Nere **hautzaroko** jolasak **ogibide** bihurtzeko aukera ikusi nuen eta aukera horri heldu nion".

Gaur egun eskaladatik bizi da. **Lehiaketak antolatu**, argazkiak, testuak, rokodromoak prestatu... laz, Sagazdek diru-laguntza bat eman zion proiektu bat **burutzeko**. Eskaladarako materiala **ekoizteko** negozioaren gora-beherak aztertu zituen. **Bataz bestekoa** positiboa izan da, baina ez omen da enpresa horretan sartuko **oraingo**. Nahiago du orain arte bezala jarraitu.

Patrik Edlinger, Stefan Glowacz, Wolfgang Gullich, Catherine Destivelle eta Lynn Hill dira, besteak beste, eskalatzaileak puntakoenak. Edozein eskalatzaile hauen arrastoari jarraitzen **ahalegintzen** da, eta euskal eskalatzaileak **primeran** dabilzala dio **harro-harro** Erramunek. Ez dutela inoren inbiriari egin beharrik.

Argazkia: S. YANIZ

IKUSMIRAN

HAZI.—Creçer.
TONTOR.—Punta, gailurra, erpina.
MALDA.—Aldapa, aidatza, malkarra.
TRAKETS.—Baldarra.
BERE BAITAN.—Bere barruan, bere barnean.
ERREKA.—Ibai bikia, Riachuelo.
SOS.—Txandona, Moneda.

U.B.I..—Unibertsitate Bideratzeko Ikasturtea, C.O.U.
EMAN.—Iragan, pasa.
BERTAN BEHERA UTZI.—Eten, utzi.
HAUTZAROKO.—Infancia.
OGIBIDE.—Ozioa, lanbidea.
BIHURTU.—Convertir.
AUKERA.—Egokiera, parada, Oportunidad.
LEHIAKETA.—Competición.
ANTOLATU.—Eratu, martxan jarri.

BURUTU.—Egin.
EKOIZTU.—Producir.
BATAZ BESTEKO.—Como promedio, uno con otro.
ORAINGOZ.—Por ahora.
AHALEGINTU.—Saretu, lehiatu.
PRIMERAN.—Oso ongi.
HARRO-HARRO.—Oso harro. Muy ufano.

HAUXE DUGU

8

ANDRES VILARIÑO:
"OSO BELDURTIA NAIZ"

Andres Vilariño, Euskal Herriko kotxe-pilotuetan ezagunenak, denboraldia jo eta ke prestatu du.

18

DIRU-KONTUTAN ERDARAZ,
BADAEPADA ERE

Ale honetan, aurrezki-kutxa eta bankaren munduan euskarak duen egoera aztertu nahi izan dugu. Ez da lan erraza izan, alajaina!

Eta lortu ditugun datuen arabera, euskararen egoera aurrezki-kutxen munduan negargarria dela azaldu behar.

Lera-txakurrak ez dira nolanahikoak izaten. Iparraldeko txakur hauek, adituek diotenez, otsozik datoz, beste txakurrak ez bezala.

21

MALAMUTE TXAKURRAK,
ALFERRAK? EZ HORIXE!

Asko dira gaur egun bakardadeak jota bizi direnak. Hau dela eta, psikologoak, psikiatrak, zenbait elkartek, ezkontz agentziak edota egunkarietako kontaktu-sailak nagusitzen ari dira.

26

HIRIETAN BAKARDADEA
LAGUN

4	BAI HORIXE
30	ESKOLETAN, BURUAZ GAINERA, SABELA ERE BETETZEN
36	"ZOKOMIRAN": TXARO ARTEAGA

HABE

HABE, Euskara ikasten ari garenon aldizkari mailakatua.
ARGITARATZAILEA:
Helduen Alfabetatze eta Berreuskalduntzerako Erakundea.
© Autonomi Elkargoko Administrazio Orokorra. HABE.
Idazketa Batzordea:
Iñaki Ugalde
Pello Esnal
Gurutx Larrañaga
Boni Urkizu

Zuzendaria: Alex Mungia
Erredakzioa:
Asis Eizmendi
Ion Imanol Iturrioz
Eskarne Lopetegi
Marraskigilea: Enrike Larrarte
Tel.: (943) 42 91 20
Moldaketa eta eraketa:
GESTINGRAF
C.º de Ibarsusi, 3
48004 BILBO
Legezko Gordailua:
BI-2251/81
ISSN: 0212-6788

1. Autoestopean

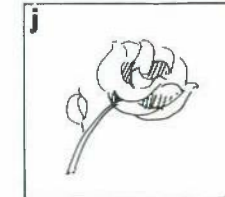
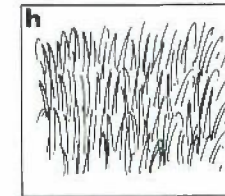
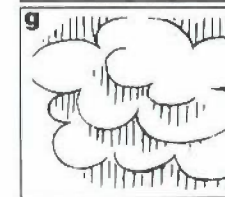
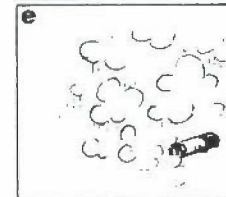
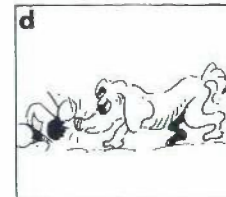
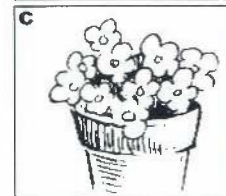
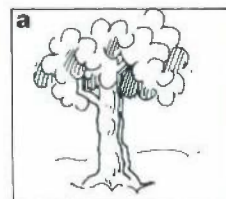
He aquí dos versiones del viaje que cuenta el conductor. ¿Cuál de las dos es la verdadera?

A. Gasolindegian gizon bat hartu dut kotxean: Mungiako sendagilea. Oso gizon jatorra da. Bidaia osoan ez da isildu, denbora guztian hizketan. Lagunak egin gara eta larunbaterako bazkaria dugu Mungiako jatetxe batean: Txomin jatetxean. Herriko plazan dago. Mungiako sendagilea utzi eta Bilboko neska polit bat hartu dut. Oso neska atsegina. Lasai-lasai Bilbora iritsi gara.

B. Bi pertsona hartu ditut kotxean. Gasolindegiko gizona Mungiakoa da. Hango sendagilea. Gizon isila da eta denbora guztian nik hitz egin dut; berak ez du hitzik esan. Berriz aldean utzi dut eta Bilboko neska bat igo da kotxera. Neska berritsu eta lotsagabea. Zeruan hodei beltzak ikusi ditut eta esan dut: «Arratsaldean euria». Neskak ezetz. Gero neskak usain txarra hartu du. Nik lantegi bateko kea eta berak kotxearen motorrarena. Gernikako ertzainen aurretik pasa gara eta neskak kotxearen bozina jo du. Ertzainak haserretu eta gure atzetik etorri dira. Azkenean multa, eta neska ezer esan gabe lasai-lasai joan da.

2. Hiztegia

Haz corresponder cada palabra con su imagen

1. Elurra
2. Hodeia
3. Kea
4. Usain egin
5. Harrapatu
6. Landarea
7. Lorea
8. Belarra
9. Euria
10. Zuhaitza

3. Etxeko giltza

Después de visitar estas tres casas, hemos hecho un informe sobre el estado en que se encuentran.

Komuna=itsusia
Sukaldea=atea hondatuta
Logelak=politak eta argiak
Egongela=txikia eta polita

Komuna=txikia
Sukaidea=iluna
Logelak=oso ondo
Egongela=margotu behar

Komuna=ondo
Sukaldea=oso zaharra
Logelak=leihoak hondatuta
Egongela=haundia

Según la información y manteniendo la perspectiva que tiene Patxi y Martín, elige la respuesta adecuada entre

honetako
horretako
hartako

hemengo
horko
hango

1. Etxe komuna txikia da.
2. Etxe logelak politak eta argiak dira.
3. Etxe sukaldea berritu behar da.
4. komuna itsusia da.
5. Etxe egongela margotu behar da.
6. Etxe sukaldeak ate berria behar du.
7. egongela oso ondo dago.
8. Etxe logeletan leihoak aldatu behar dira.
9. egongela txikia baina polita da.
10. sukaldean argia jarri behar da.

4. Auskalo ! Completa la viñeta

5. Istorioa Completa las frases del diálogo

- Kom.- ZER DA?
Pol. I.- EZ DU HITZ EGIN NAHI.
Kom.- EZ, E?
Pol. I.- IKUSIKO DUZU, EZ ... HITZIK ERE
Kom.- KASKA GOGORRA DUGU, HORTAZ...
Pol. II.- HORTXE.
Kom.- ESERI HOR.
Kom.- ZUEK ITXOIN ATE ONDOAN, BADAIEZPADA ERE.
Pol. I.- KONFORME.
Kom.- BERAZ... EZ DUZU HITZ EGIN NAHI...
Giz.- HORI EZ DA EGIA.
Kom.- EZ? OSO ONGI. ORAINTXE IKUSIKO EA...
Kom.- TELEFONOA DA HAU?
Giz.- HORI? LANTEGIKOA.
Kom.- OSO ONGI. HORRELA OSO ONGI KONPONDUKO
..... EA DA HAU?
Giz.- HORI? LANTEGIKOA.
Kom.- ETA BESTE HORIEK?
Giz.- HAUEK?
Kom.- BAI, HORIEK. EZ DUZU ULERTU, ALA?
Giz.- HAUEK? ETXEKOAK.
Kom.- ONGI, OSO ONGI, HORRELA, HORRELA! BIDE ONETIK ZOAZ...
Kom.- NOR DA HAU?
Giz.- HORI? BAT: LA-
GUNA.
Kom.- NOLA DU IZENA?
Giz.- PAULINO, PAULINO KORTA.
Kom.- ETA BESTE HAU?
Giz.- HORI? TOLOSAKO BAT.
Kom.- LAGUNA?
Giz.- TIRA ... EZAGUNA.
Kom.- IZENA?
Giz.- MARTA.
Kom.- MARTA, ZER?
Giz.- MARTA GONZALEZ, USTE DUT...

- Kom.- BEGIRATU ARTXIBATEGIAN, BADAIEZPADA ERE.
Pol. II.- KONFORME.
Kom.- EDERKI...
Giz.- NOIZ IRTENGO NAIZ KALERA?
Kom.- KEZKATUTA ZAUDE, ALA?
Giz.- BAI, KEZKATUTA NAGO...
Kom.- LASAI... BEREHALA AMAITUKO
Kom.- ZARA?
Giz.- ERRENDERIKOA
Kom.- ONGI DA. ETA BESTE HAU... NONGO TELEFONOA DA?
Giz.- HORI?
Kom.- SEGURU ZAUDE?
Giz.- BAI, BAI, OSO SEGURU.
Kom.- ONGI DA. ORAINTXE IKUSIKO DUGU...
Pol. II.- EZEREZ.
Aho.- ESAN?
Kom.- AIZU... FCO. JOSE SANTAMARIA HOR BIZI DA?
Aho.- BAI, HEMEN BIZI DA. BAINA EZ DAGO ETXEAN.
Kom.- NOSKI.
Kom.- ZER DA?
Kom.- BERDIN DA. ESKERRIK ASKO.
Kom.- KONFORME... DENA ARGI DAGO. LIBRE ZAUDE.
Giz.- KALERA?
Kom.- BAI, GIZONA, KALERA! EZ DUZU ADITU ALA?
Kom.- BAINA NORA ZOAZ?
Giz.- ESKERRIK ASKO.
Pol. I.- KARTERA NON DAGO?
Kom.- BERAZ ERAMAN DU BAINA, DATU GUZTIAK HEMEN DAUDE. BERE TELEFONOA...
Pol. I.- BAINA... HORI ETXE TELEFONOA DA...
Kom.- EGIA! BERE ETXEKO TELEFONOA...
Pol.- BAINA... HORI NIRE TELEFONOA DA.
Kom.- ZUREA?
Pol. I.- JAKINA... ETA KARTERA ERE BAI. HORREGATIK HARRAPATU DUT.
Kom.- FCO. JOSE... A, A... PATXI, EDERRA EGIN DUGU.

1. Tea ala kafea ?

Coloca cada palabra en el sitio que le corresponde para que el texto se pueda entender.

Txarli amerikarra da, baina gurasoak (1) ditu. Txarli (2) etortzen da Euskal Herriara izebaren etxera eta horrela euskara (3) du. Izebak dendatxo bat du eta Txarlik ere (4) du denda horretan. Txarlik bezeroekin euskaraz hitz egiten du, baina batzutan ez du (5) eta izebari galdetzen dio.

Gaur goizean bi neska sartu dira dendara (6) egitera eta Txarli ondo moldatu da. Batzutan sukaldara joan da izebari galdetzera: «NOLA DA EUSKARAZ?»

Neskek (7) egin dute Txarlirekin, baina ez modu txarrean. Txarlik eta izebak (8) hamarretan kafea hartzen dute eta gaur, ordu horretan, gizon bat sartu da zerbait erostera. Gizona ez da herrikoa; (9) da.

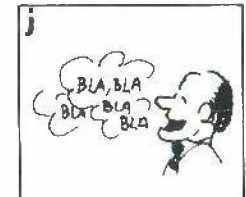
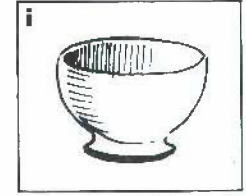
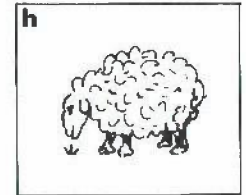
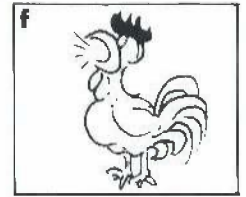
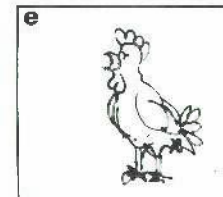
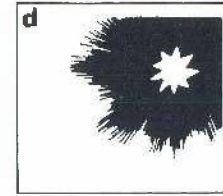
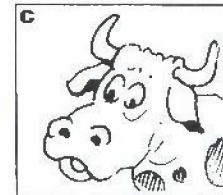
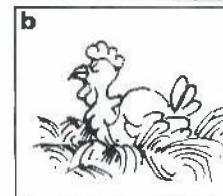
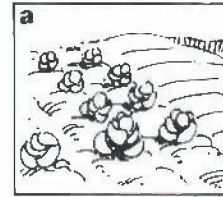
Izebak: «Bost lagun gara, bost katilu behar ditugu».

Txarli katilu bila ibili da, eta azkenean bost katiluak jarri ditu (10) gainean.

2. Hiztegia

Haz corresponder cada palabra con su imagen

1. Behia
2. Izarra
3. Ardia
4. Oilaskoa
5. Oiloa
6. Oilarra
7. Katilua
8. Baratza
9. Lehorra
10. Hitz egin

3. Jan jaten jango

- Elige entre (bihar-egunero-gaur) y completa las frases.
 - _____ goiz esnatuko naiz.
 - _____ berandu esnatu naiz.
 - _____ zazpietan esnatzen naiz.
- Señala la frase correcta.
 - Gaur goizean ez duzu gosaldtu.
 - Etzi tabernan gosaldtu duzu.
 - Goizero sukaldean gosaldtu duzu.
- Conjuga el verbo JOAN.
 - Ni beti oinez _____ lanera.
 - Ane gaur oinez _____ lanera.
 - Zuek gero oinez _____ lanera.
- Qué frase es equivalente a:

— «Ireki atea, mesedez»

 - Atea irekitzen duzu, mesedez.
 - Atea irekiko duzu, mesedez?
 - Atea ireki duzu, mesedez?
- ¿Cuál es la frase correcta?
 - Gu orain lantegian egongo gara.
 - Gu orain lantegian egoten gara.
 - Gu orain lantegian gaude.
- Noiz etorriko zara?
 - Gero nator.
 - Gero etortzen naiz.
 - Gero etorriko naiz.

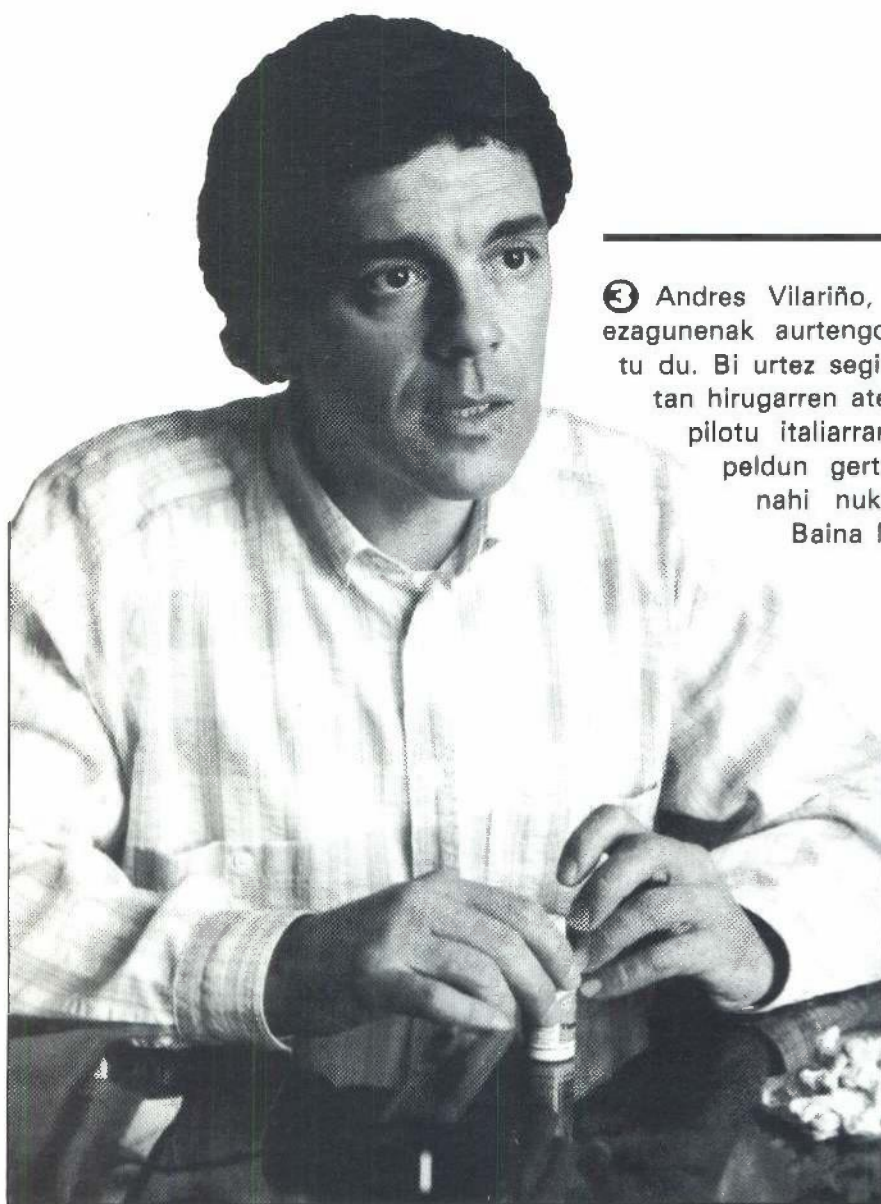
4. Auskalo ! Completa la viñeta

5. Istorioa Completa las frases del diálogo

- SalA.— EGUN ON.
 Bas.— BERDIN.
 Bas.— HONA, PRESKU!
 SalB.— KAIXO
 Etx.— ZER DUGU?
 SalA.— MINUTU BATZU BADITUZUE?
 Bas.— ZER DA, BA?
 SalB.— GUK ENTZIKLOPEDIAK _____
 BASERRIA ETA TEKNIKA BERRIAK.
 Etx.— ENEI ENTZIKLOPEDIA? ZERTARAKO NAHI DUGU GUK HORI?
 SalB.— LANAK NEKATU GABE EGITEKO.
 Bas.— NEKATU GABE! LANA BETI LANA IZANGO DA.
 SalB.— OKER ZAUDE. LIBURU HONETAN GAUZA BERRIAK _____
 SalA.— OILOAK NOLA GOBERNATU...
 Etx.— OILOAK NOLA GOBERNATU? OILOAK BERE GISA GOBERNATZEN DIRA, ETORRI. ETORRI.
 SalB.— HONA HEMEN GAZTAK: GAZTA NOLA EGIN..., ESATE BATERAKO
 Bas.— AIZU. GUK _____ EGITEN DUGU GERO GAZTA, ETA PRIMERAKOA GAINERA, ETORRI IKUSTERA.
 SalB.— BAINA...
 SalA.— HARA, HOR DITUZUE ARRAUTZAK.
 Etx.— OILO HAUEK BI DOZENA EGITEN _____
 Bas.— ETA ENTZIKLOPEDIARIK GABE.
 SalA.— BAI. ITXURA ONA DUTE BAI. _____ JATEN
 DITUGU BASERRIKO ARRAUTZAK...
 Etx.— ERAMAN DOZENA BAT _____?
 SalA.— ZENBATEAN _____
 Etx.— BERROGEI DUROTAN DOZENA _____
 SalA.— KONFORME, DOZENA BAT
 Bas.— ESKAILERAREN AZPIAN _____
 _____ TOKI ONA DA; EZ HOTZA, EZ BEROA.
 SalB.— EPELA... BEHI-ESNEA ERABILIKO DUZUE?
- Bas.— EZ HORIXE! ARDIARENA.
 SalB.— ETANOIZ _____?
 Bas.— NEGUAN, NEGUAN EGITEN DITUGU
 SalB.— BAI EDERRA!
 Bas.— ERAMAN ETXERA, GIZONA!
 SalB.— ZENBATEAN?
 Bas.— MERKE. MILA ETA BERREHUN
 SalB.— MILA ETA BERREHUN? ALAJAINA! GARESTIA DA.
 Bas.— EZETZ! MERKATUAN MILA ETA BOSTEHUNEAN SAL-TZEN DITUGU.
 SalB.— EABA. EMAN GAZTA ON-ON BAT.
 Bas.— ZUK AUERATU.
 SalB.— ETXEAN GAZTA ZAHARRA _____
 Bas.— ORDUAN, HAU, LEHOR-LEHORRA DAGO
 SalA.— HEMEN BARAZKIAK DITUZU. NOLA GARBITU, NOLA KONTSERBATU...
 Etx.— NORI EZ DA ZAILA. GUK URTERO _____ LAN HORI.
 SalA.— BAINA NOLA? LAN ASKO EGINDA, ORDEA.
 Etx.— BASERRIAN BETI IZATEN DA LAN ASKO.
 Bas.— GOIZEKO SEIETAN JAIKI ETA EGUZKIA _____ LAN EGITEN DUGU.
 Bas.— BARATZA IKUSI NAHI DUZUE?
 SalB.— BAI, BAI.
 SalB.— HARA, BARATZEAN LAN EGITEKO TEKNIKA BERRIAK.
 Etx.— TOMATE ETA PORRU EDERRAK DITUGU
 SalA.— ALAJAINA! BAI EDERRAK!
 Etx.— PORRURIK EDO TOMATERIK NAHI DUZUE?
 SalA.— TIRA, BA. PORRUAK.
 SalB.— EDERRA LURRA, LOREAK EGITEKO.
 Bas.— LUR HONETAN LOREAK? LOREAK EGUZKIA BEHAR DU, EGUZKIA ETA HEMEN... GUTXITAN.
 SalA.— BERAZ, ENTZIKLOPEDIA _____ EZTA?
 Bas.— EROSI? EZ DUT USTE. EZ DUGU HORREN BEHARRIK.
 Etx.— EZ ESKERRIK ASKO.
 SalA.— HARTU... HORTIKEZ... EZPA... HEMENDIK.

ANDRES VILARIÑO: "Oso beldurtia naiz"

③ Andres Vilariño, Euskal Herriko kotxe-pilotuetan ezagunenak aurtengo denboraldia jo eta ke prestatu du. Bi urtez segidan Mendiko Europako Txapelketan hirugarren atera zen, iaz bigarren, Mauro Nesti pilotu italiarraren atzetik. Baliteke aurten txapeldun gertatzea. "Zirkuituan korritzen hasi nahi nuke, igoerak alde batera utzita". Baina Mendiko Europako Txapelketa irabazi arte ez omen du etsiko.

GALDERA.—1989.a zure urtea izan daiteke. Mauro Nesti Mendiko Europako txapeldunak, dirudienez, ez du berriz parte hartuko lehiaketa horretan. Hortaz, zure esku dago aurten, iazkoan bigarren izanik, txapela eskuratzea.

ERANTZUNA.—Jende askori aditua diot: "Mauro Nesti zaharregia da horrela ibiltzeko, ezta?" Berro-

ETSI.—Amore eman. Ceder, arrojar la toalla.
LEHIAKETA.—Competición.

geitamar urte ditu. Baina gazteagoa **ematen** du. Gazte-gazte dago oraindik eta automobilismoari **erabat** emanda bizi da. Nire ustez, utzi egingo duela esatea gustatzen zaio. Baina ni seguru nago aurten ere aurkeztuko dela. **Sasoi ezin hobean** dago. "Autosprint" Italiako automobilismoko aldizkari **ospetsuan** irakurri dudanez, gainera, 1990. urako Mendiko Mundu-Txapelketa antolatuta nahi da. Lehiaketa horretara aurkeztuz gero, zalantzarik gabe punta-puntan ibiliko litzateke Mauro. Ez dakit ordurako sasoiaren egongo ote den oraindik, baina ez dut uste erretiratu denik. Hark esan izan du diru dezente ematen dioten Italiako txapelketetara aurkeztzen hasiko dela, baina ez dakit.

Iaz, zorte txarra izan nuen

G.—Beharbada, bederatzi urtez Europako Txapelketa irabazi ondoren, aurtengoa pilotu gazteago batek kenduko ote dion beldurrez egongo da. Zu, esaterako, bi urtetan segidan hirugarren izan zinen eta iazkoan bigarren, zenbait lasterketa irabaziz. Horrek ere zerikusia izan lezake.

E.—Iaz hiru puntu gutxiagorekin bukatu genuen lehiaketa. Zorte ona izan zuen hark, gure kalterako. Be-

hin, guk Italiako lasterketa batean denborarik hoberena egin ondoren, errepikatu egin behar izan genuen igoera **istripu** bat zela eta ez zela. Bestalde, Europako Txapelketako hiru igoera Italian izan ziren, Maurok ondo baino hobeto ezagutzen zituen **mendateetan**, eta haletantxe atera zigun punturik gehien. Dena dela, zorte ona ez da nahikoa **irabazle** gertatzeko. Gaur egun hura da hoberena, horretan ez dut batere zalantzarik. Baina Mendiko lehiaketetan maila izugarria dago. Ez du erraz irabaziko aurtengoa.

«Andrea rallietan nirekin pilotukide ibilia da»

G.—Zu tartean zaudelako diozu hori?

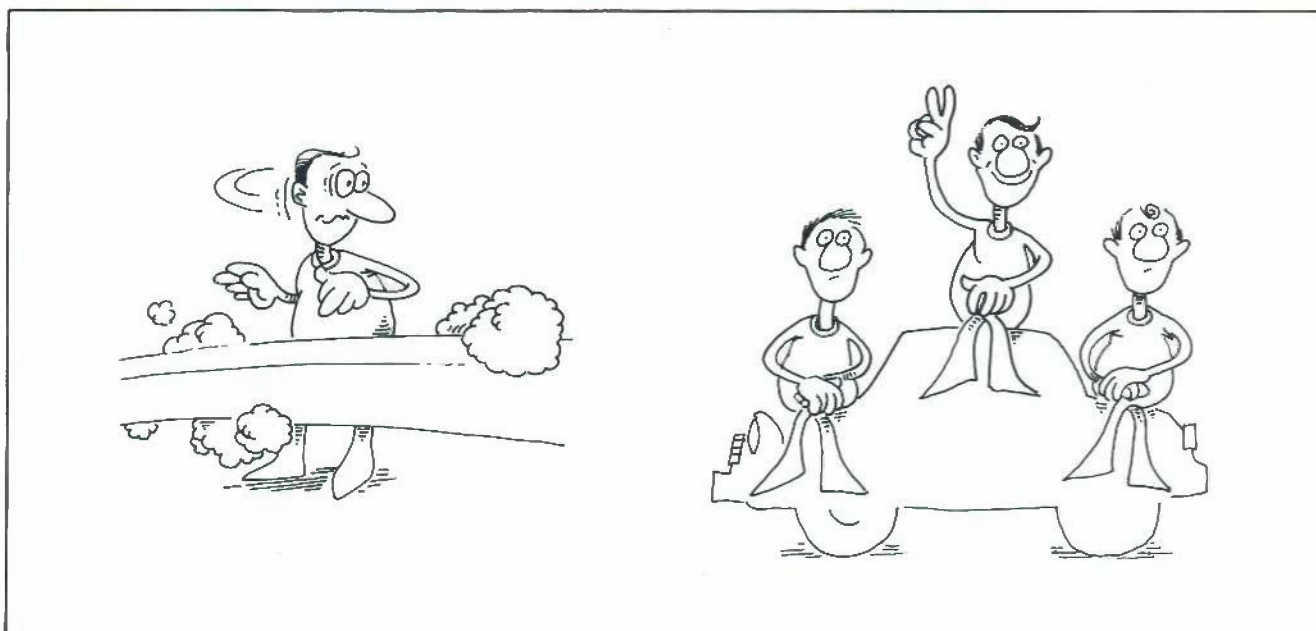
E.—Ni eta punta-puntako beste batzuk daudelako. Ni **lehiakide** bat izango naiz. Pedraza austriarrak, pilotu suizar batek eta hirurok gogor egingo diogu. Gainera, beste bi talde italiar aurkeztuko dira aurten, biak oso indartsuak. Mauro Nesti-
rentzat gogorra izango da, baina baita besteontzat ere, berriz biga-

rren postua eskuratzea ez bait da erraza izango. **Are zailago** txapela lortzea.

G.—*Kirola honetan asko balio du eskarmentuak, ezta? Mauro Nesti alde batera utzita, zuk ere hogeit bat urte badituzu honetan.*

E.—**Ezinbestekoa** da. Nik hogeitamaazpi urte ditut. Hamazazpi urtez gero ari naiz kirola honetan. Hogeit urte dira eta, beraz, eskarmentu handia dut, batez ere Mendiko lehiaketetan. Berez, rallietan edo zirkuituan ibiltzeko aukera banuen. Baina kotxe ikusgarriak zeuden mendian eta sponsorrak errazago aurkitzeko modua ere bai. Horregatik espezialdu nintzen mendiko igoeretan.

Jendeak esaten dit: "Zergatik ez zara Formula Batean hasten?". Jendeak uste du Formula Batean hastea maratoni baterako izena ematea bezala dela. **Ehundaka** milioi behar dira Formula Batera heltzeko. Horretarako, automobilismo-zaletasuna **suspertu** behar litzateke komunikabideetatik eta hasita. Niretzat honez gero ezinezkoa da horretan hastea. Baina mendiko espezialitatean Europako txapeldun izatea eta, datorren urtean, Munduko Txapelketan —egiten bada—, aurrenekoen artean ibiltzea **zoragarria** izango litzateke.

EMATEN DU.—Dirudi. Parece.

ERABAT.—Zeharo, guztiz.

SASOI EZIN HOBEAN.—Onik, osasuntsu, indarrean.

OSPETSU.—Ospe+tsu. Fama. —TSU atzikia oparotasuna edo ugaritasuna adierazteko erabiltzen da. Esate baterako, indartsu, kementsu, harritsu...

ISTRIPU.—Accidente.

MENDATE.—Puerto.

IRABAZLE.—Irabaz(iz)le. Vencedor. —LE atzikia egilea adierazteko erabiltzen da. Esate baterako, irakurle, idazle, entzule...

LEHIAKIDE.—Lehia+kide. Compañero de competición. Era berean: bazkide, larikide, apaizkide...

ARE ZAILAGO.—Más difícil aún.

ESKARMENTU.—Experiencia.

EZINBESTEKO.—Beharrezkoa, derrigorrezkoa.

AUKERA.—Egokiera, parada.

EHUNDAKA MILIOI.—Cientos de millones.

HELDU.—Iritsi, ailegatu.

ZALETASUN.—Afizioa.

SUSPERTU.—Bizkortu, ernatu. Avivar.

ZORAGARRI.—Ederra. Fenomenal.

Europako txapelkun izan arte igoerak utzi nahi ez

G.—Garai batean zirkuituan, Sport Prototipos-lehiaketan **sartze-kotan** ibili omen zinen. Zertan da asmo hura?

E.—Oraindik ere ez dut etsi. Fermin Velez eta biok elkar hartuta Sport Prototiposen Munduko Txapelketarako prestatzen hastekotan egon ginen. Hark bere etxeari, Danoneri, proposatu zion. Baita Danonek baiezkua eman ere. Niri, ordea, Repsolek itxoiteko erantzun zidan. Garai hartan Repsol Europako **eremu**an lan egiten ari zen eta, beraz, ez zuen ni Munduko Txapelketara eramateko **aparteko** gogorik. Orain, berriz, Repsol, beste enpresa batzuk beregana bilduta, enpresa handi-handia bihurtu da. Baliteke, hortaz, orain ni txapelketa horretara eramatea. Baina, zer gertatzen da orain? Mendiko Europako Txapelketa irabazteko gai ikusten nautenez, horretara erabat ematea nahiko dutela seguru aski.

G.—Zirkuiturako atea itxia duzula esan nahi du horrek?

E.—Ez. Nik uste dut Europako txapelketa irabaziz gero, eta mundu-mailakorik ez bada, zirkuitura aldatuko naizela. Baina ez dut mendia

utzi nahi, harik eta Europako txapelketa irabazi arte.

G.—Maila horretara heltzeko, entrenamendu gogorrak egin beharko dituzue. Baina, dirudienez, lehiaketaren aurreko egunera arte ez daukazue zeuen kotxe preparatueta ibiltzerik. Nola **moldatzen** zarete, beraz?

E.—Halaxe da. Guretzat ez da erraza entrenatzea. Matrikularik gabeko kotxeetan gabiltzanek, **ez dugu zilegi** edozein egunetan entrenatzerik. Lasterketaren aurreko egunetan kaleko kotxeetan entrenatzen gara, bideak ikusiz eta ikasiz. Ni hiru edo bost egun aurretik hasten naiz horretan, igoeraren zailtasunaren arabera. Italian badira hamalau kilometrokoak ere. Bihurgune guztiak eta buruz ikasteko bost egun behar dituzu.

Ezin arriskua ahaztu

G.—Oso zorrotza zara horretan. Lasterketaren aurreko egunetan gora eta behera ibiltzen omen zara kotxez eta oinez, den-dena ondo neurtuz.

E.—Bai, naturarekin maiteminduta bait nago. Oso gustokoa dut oinez ibiltzea. Ia egunero ibiltzen naiz

mendian. Gimnasia ez noanean, hamahiru-hamalau kilometro egiten ditut egunean, bost bat korrika eta gainerantzekoak oinez. Lasterketaren aurreko egunetan ere mendatean gora edo behera oinez ibiltzea gustatzen zait, batetik, lasaitzeko, eta, bestetik, zolua, bihurguneak eta abar ondo aztertzeko. Lasterketa-egunean ondo jakin behar duzu zein bihurgunetan dagoen **amildegia** eta zeinetan ez. Izan ere, arriskuan jartzeko orduan ez dago edozein tokitan arriskatzetik.

*«Nik uste dut, aurten
Europako Txapelketa
irabaziz gero eta mundu-
mailakorik ez bada,
zirkuitura aldatuko
naizela»*

G.—Arriskua aipatu duzu, baina zuk nahikoa zaintzen duzu zeure burua. Ez zara istripu asko edukitzea, ezta?

E.—Segurantzaren mugan gabiltza. Inork ez du hil nahi. Nik gauza

Mendiko Europako Txapelketan bi urtez hirugarren izan zen, iaz bigarren eta, aurten, baliteke irabazle gertatzea.

SARTZEKOTAN.—Sartzeko asmotan.
EREMU.—Esparrua. Ambito.
APARTEKO.—Berezia, besteak ez bezalako.
BIHURTU.—Bilakatu. Convertir.
GAI.—Gauza, kapaz.

HARIK ETA ... ARTE.—Hasta que.
MOLDATU.—Konpondu. Arreglarse.
EZ DUGU ZILEGI.—Ez dugu libre, debekatu dugu.
ZAILTASUN.—Dificultad.
BIHURGUNE.—Curva.
BURUZ IKASI.—Aprender de memoria.
MAITEMINDU.—Enamorarse.

ZOLU.—Firme, piso.
AMILDEGI.—Precipicio.

guztien gainetik biziari heltzen diot. Oso beldurtia naiz. Baina mugan gabiltzanez, huts egin genezake, eta kaminotik atera. Nik istripu bat izaten dut urtean. Ez da asko. Joan den urtean nahiko istripu larria izan nuen, eta, orain bi urte beste bat. Larria kotxearentzat, ez niretzat. Bietan txiki-txiki eginda utzi nuen kotxea. Baina ni halabeharrez onik atera nintzen. Bietan bizia galtzeko arriskua izan nuen, hegan hasi eta zilipurdika ibili bait nintzen. Baina ez zen ezer gertatu ez Frantziakoan ez Italiakoan. Zergatik? Ikusleak egon behar zuten tokian zeudelako.

Etxean bada beste piloturik ere

G.—Zer dio zure andreak ofizio honetaz? Arriskua hortxe dago beti, eta hogeitaz beldurrez bizitzea ere. Honez gero, nekatuta dago, ezta?

E.—Hari, niri bezala, asko gustatzen zaio kirola hau. Nik uste dut nahikoa elkartuta gaudela. Eztabaidak eztabaida, nire ustez, bat etorri gara gauza guztietan. Bera egon ez balitz ez nintzatekeen nagoen mailan egongo, asko lagundu bait dit, bai diru-aldetik, bai bestela ere. Izugarri zor diot.

G.—Hura ere rallietan eta ibilia da zurekin. Jarraitzen al du horretan?

E.—Rallietan nirekin pilotukide ibilia da. Beno, ni ezagutu arte tutik ere ez zekien kotxe-lasterketek. Nirekin hasitakoan ezagutu zuen mundu hau, eta baita bizi ere. Pilotu ere ibilia da, eta ez postu txarrenetan gainera. Baina, orain utzita dauka.

G.—Ez omen da zure etxeko pilotu bakarra. Semea ere bide horretan hasia dago.

E.—Bai. Nire seme bati gidatzen irakasten ari natzaio. Bederatzi urte ditu orain. Baina, lau urtez gero kart-etan (kotxe txiki horietan) ibiltzen da. Orain, jenderik ez dagoenean, iluntzeko zortziak aldera, Hondarribiko lurrezko zirkuituan erakusten diot kotxea gidatzen. Berak bakarrik gidatzen du kotxea, nik belau-netan eseri gabe esan nahi dut.

"Ia egunero ibiltzen naiz mendian. Gimnasia ez noanean, hamahiru-hamalau kilometro egiten ditut egunean, bost bat korrika eta gainerantzekoak oinez".

Azeleragailua, enbragea eta den-dena berak erabiltzen du. Finlandiako teknikaz derrapatzen ere erakutsi diot. Hari laguntzeko irrikitan nago, automobilismoa oso gustokoa duelako. Baina, era berean, oker jokatzeko beldurrak nago. Deskuidoan ikasketetan piska bat zabartuz gero, luzarora, esku hutsik gelditzeko arriskua dago. Izan ere, pilotu oso ona bazara, aurrera egingo duzu. Baina, hala ez bada, gosea galanki pasatu behar ofizio honetan.

«Segurantzaren mugan gabiltza. Inork ez du hil nahi. Nik gauza guztien gainetik biziari heltzen diot. Oso beldurtia naiz»

G.—Urtean zehar, denboralditik kanpora ere, nolabait entrenatu beharko duzu. Nola moldatzen zara?

E.—Ariketa fisikoak egiteaz gainera, Hondarribiko lurrezko zirkuituan eta Jaizkibelen ibiltzen naiz. Baina ez naiz abiada izugarrian ibiltzen,

arin samar bai. Inor ez dagoela ikusten badut, gehixeago sakatzen dut azeleragailua, baina kontu handiz. Horrelakoetan ez dut inoiz istripurik izan. Froga hobeagorik?

Bestalde, denboraldiaren hasieran Formula Hiruko kotxean entrenatzen naiz Frantziako Nogaro zirkuituan. Italiara ere joaten naiz kotxe preparatuberrian entrenatzera, eta, hortik aurrera, txapelketetan hasten naiz. Hasi, Euskal Herrikoetan hasten naiz eta, apirilean, Europako Txapelketan murgiltzen.

G.—Kaminoan egunero kotxean ibiltzea ere, ariketa ona izango da.

E.—Egia esan, etxetik ateratzen naizenetik bulegora heldu arte, poliki-poliki ibilita ere, lasterketako kotxean bezala gidatzen dut, mar-txak aldatzeko moduan eta. Itsututa nago horrekin. Ez dut besterik bu-ruan.

G.—Dena den, ez omen zaizu gustatzen kaminoan gidatzea.

E.—Ez. Ez zait asko gustatzen kotxean batetik bestera ibiltzea. Entrenatzea bai, asko gustatzen zait entrenatzea, batez ere jenderik ez dagoen tokian. Bidaia luzeren bat egin behar dugunean, berriz, ahal dela saiatzen naiz ez gidatzen. Aspertu egiten naiz. Oso kontuz ibili behar duzu, istripurik ez izateko.

BELDURTI.—Beldur+ti. Miedoso. —Ti atzizkia izakera edo joera adierazteko erabiltzen da. Esate baterako: negarti, lotsati, kakati...

TXIKI-TXIKI EGIN.—Puskatu. Destrozar.

HALABEHARREZ.—Zorionez.

ZILIPURDIKA.—Jiraka, bueltaka. Dando volteretas.

EZTABAIDAK EZTABAIDA.—Eztabaidak alde batera utzita.

BAT ETORRI.—Ados edo konforme egon. **TUTIK ERE.**—Ezertxo ere, deus ere, fisik ere.

BAKAR.—Bat besterik ez.

IRRIKITAN EGON.—Desiratzen egon, gogo biziz egon.

DESKUIDOAN.—Si a lo mejor.

ZABARTU.—Axolagabetu, Descuidar.

GOSEA GALANKI.—Gosea askotan.

ARIN.—Azkar.

SAKATU.—Zapaldu.

KONTU.—Arreta, tentua. Cuidado.

MURGILDU.—Sartu, barneratu.

ITSUTU.—Cegar.

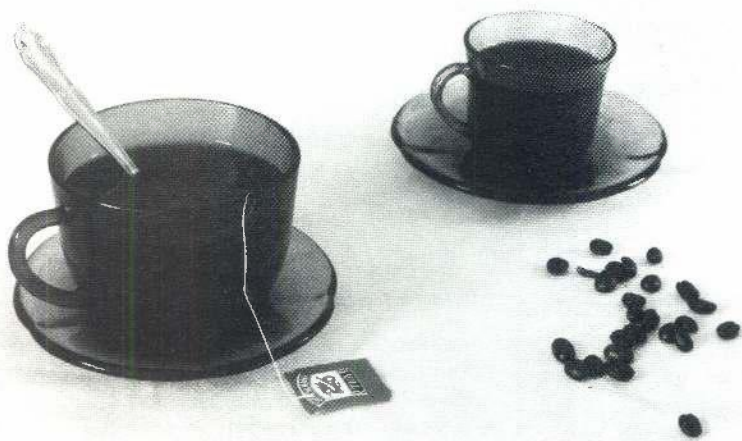
103 URTE ELKARREKIN

② "Ezkondu aurretik, aldapa guztiak zela!" dio esaera zahar batek, baina Sobiet Batasuneko bikote honek ez du aldapa handirik aurkitu bere bizitzan zehar. Ilias eta Jatin Djafarov-ek 103 urte daramate elkarrekin. Ez dira gutxi! marka guztiak puskatu dituzte. Jatinek 16 urte zituenean ezkontu ziren eta hamar seme-alaba ekarri zituzten mundura. Ezkontu zirenetik, Azerbaiyango hegoaldeko mendi garaietan bizi dira, eta primeran bizi ere. Ez dira asko hainbeste denbora irauten duten bikoteak, alajaina!

Argazkiak: GEMA M. ARRUGAETA

BRITAINIA HANDIAN KAFEA INDARRA HARTZEN

② Ingelesen edaririk behinena tea zela uste genuen, baina oker geunden. Azken ikerketek diotenez, kafeak teari aurrea hartu dio, baina Britainia Handiko Tearen Kontseilukoak ez daude konforme.

1967an katilukada-kafe bakoitzeko sei katilukada-te hartu ziren. Gaur egun, ordea, etxeko kontsumoan, ia-ia parean daude: katilukada-kafe bakoitzeko katilu t'erdi te hartzen da. Lanorduetako bat az bestekoa % 50a da.

General Foods-ek burutu duen estudioak hau esaten du, britainiarrek kafetan tetan baino diru gehiago gastatzen dutela, eta gastua, biak bateratuz, 1.947 milioi bat pezetakoa dela.

Britainiarrek hartzen dituzten edarien artean, bat az beste, % 40 tea omen da, eta goizeko bederatziak baino lehen hirurogei milioi katilu edaten omen dira. Kafea, ordea, hamabi milioi.

Tearen kontseilariak haserretu egin dira datu hauekin. Horien ustez, gezur borobilak dira. Kafe bakoitzeko bi te, gutxienez, hartzen direla uste bait dute.

EZKONDU.—Esposatu.
ALDAPA.—Malda, aldatza.
ZELAI.—Berdina, laua, ordeka.
BIKOTE.—Pareja.
GARAI.—Altua.
PRIMERAN.—Osa ongi.

BEHINEN.—Garrantzizkoena.
OKER. EGON.—Deskuidatuta egon. Estar equivocado.
AURREA HARTU.—Tomar la delantera.

KATILUKADA.—Katilu+kada. Katiluak hartzen duen ainako neurria. Era berean: platerkada, eskukada, ahokada...
BATAZ BESTEKO.—Batezko beste. De promedio.
BURUTU.—Egin.
USTE.—Eritzia, aburua.
BOROBIL.—Biribila, erabatekoa.

URRiA N

KOTOI-MERMELADA

② Mermelada gozogarri aparta da. Mermeladaren bidez pastelak eta bestelako gozokiak gozotu ohi dira. Mermelada egitea gauza erraza da. Fruta azukretan **egostea** nahikoa da mermelada gozoa lortzeko.

Erdialdeko Asian mermelada egiteko beste gai bat aurkitu dute. "Guzapai" familiako kotoiaren sustraieetatik ateratzen duten pektina erabiltzen dute.

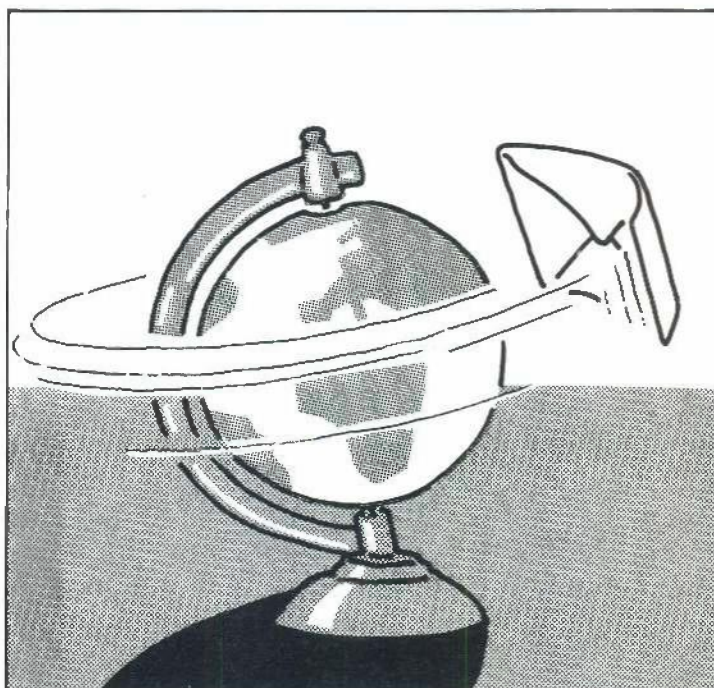
Kotoi-sustrai honetatik lortzen den mermeladak edozein frutarekin egindakoak adina alimentu omen du, baina kotoi-mermelada **ekoiztea** askoz merkeagoa omen da. Hortxe dago koska. %33ko aldea dago. Hortaz, berehala hasiko gara kotoi-mermeladaz gozotutako pastelak ikusten.

"MIR" POSTA-ETXEA

② "Mir" orbita-ontzi sobietarrak behin betirako **posta-etxea** jarriberria du. Azken hegaldian frantses-sobietar tripulazioak hiru seilu eraman zituen; bat, ontziko egutegiarekin; bestea, **ekintza** ospatzeko; eta azkena, **oroigarri**.

Posta-etxeko zuzendariak, orbita-estazioko buruak, eskutitzak oraingoz gutxi izango direla esan du: kosmonauten eskutitz pertsonalak eta korrespondentzia berezia, **batipat**. Hori dela eta, postari kosmikoek ezingo dute filatelisten eskaera **ase**, hauek mataseilua eskatzen bait dute. Mataseilua luzaro baino lehen aterako bada ere, **SSBBko** Komunikabide Ministeritzak konpondu arte itxoin beharko dute.

GOZOGARRI.—Educorante.

APARTA.—Berezia.

EGOSI.—Cocer.

GAI.—Género, materia.

KOTOI.—Algodón.

SUSTRAI.—Zaina, erroa, zuztarra.

EKOIZTU.—Producir.

HORTXE DAGO KOSKA.—Hortxe dago ga-
koa. Ahí está la madre del cordero.

ALDE.—Diferentzia.

ORBITA-ONTZI.—Nave espacial.

POSTA-ETXE.—Oficina de correos.

EGUTEGI.—Calendario.

EKINTZA.—Acción.

OROIGARRI.—Como recuerdo.

BURU.—Jefe.

BATIPAT.—Batez ere, gehienbat.

ASE.—Colmar.

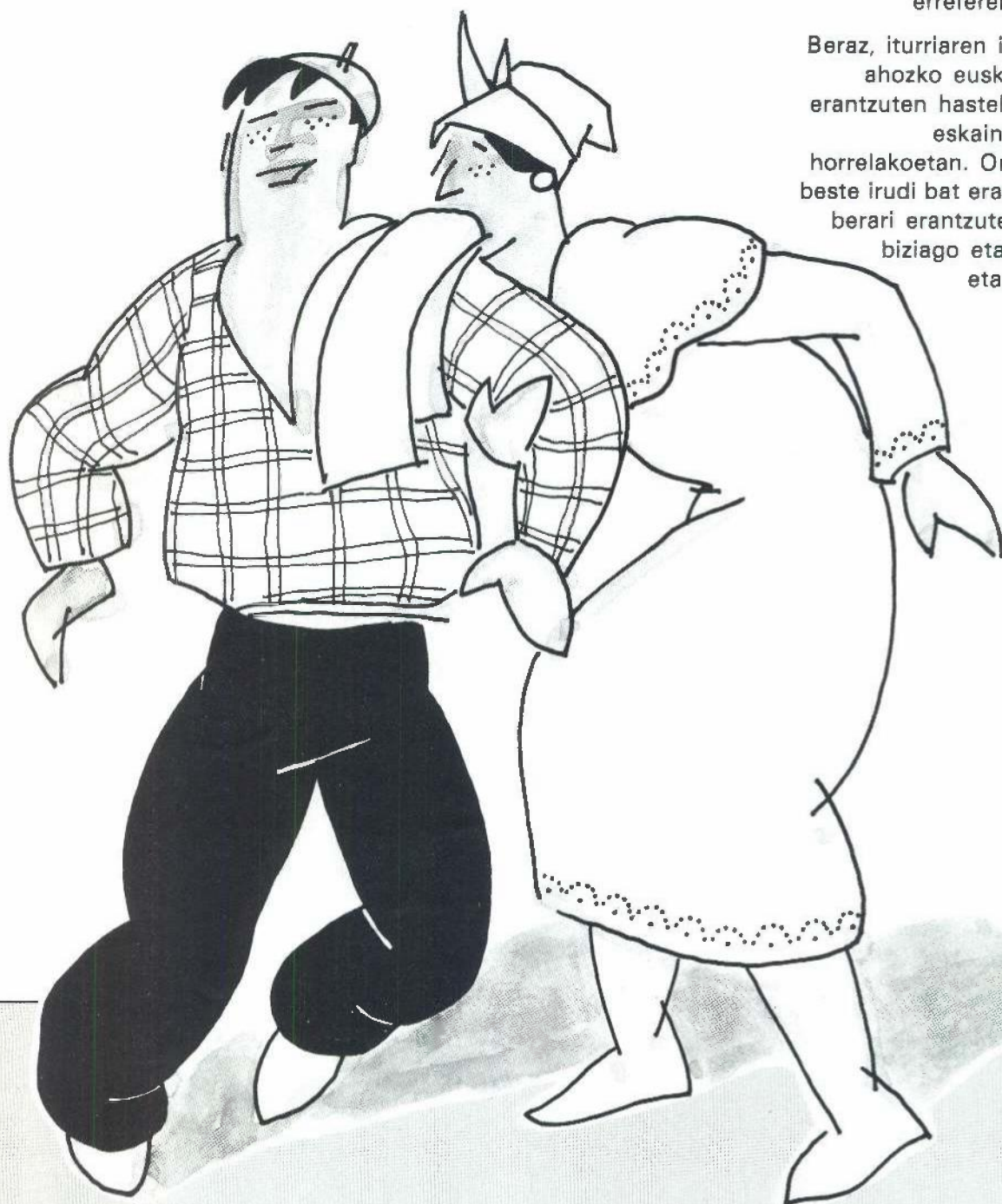
SSBB.—Sobiet Batasuna.

AHOZKO EUSKARA (IV): ERRO ETA SUSTRAI

❸ Galdera baten inguruan gabiltza azkeneko aleetan: zertarako ahozko euskara? Ariketa bitxi bat ere egin genuen erantzuten hasi aurretik: euskarara itzultzea aldez aurretik erdarara bihurtutako euskal testu bat.

Ariketa horretan oin hartuta, hasi ginen azkeneko alean galderari erantzuten: ahozko euskara dugula jatorrizkoa; bera dugula iturria eta erreferentzi puntu nagusia.

Beraz, iturriaren irudiaz ballatu gara ahozko euskararen zertarakoari erantzuten hasteko. Laguntza polita eskaintzen digute irudiek horrelakoetan. Oraingo honetan ere beste irudi bat erabiliko dugu galdera berari erantzuten jarraitzeko, irudi biziago eta aberatsagoa: erro eta sustraiaren irudia.

9

Ahozko euskara **erro** eta **sustrai** dela esatean, zuhaitzaren irudia datorkigu gogora, bere **enbor**, **adar**, **hosto** eta **guzti**; izaki biziaren irudia, beraz. Izaki biziak, berriz, ingurugiroaren irudia dakargu berarekin, eta ingurugiroak ekosistema eta **orekarena**.

Irudi horiek ematen digute gogoeta batzuk egin eta zenbait **argibide** eskaintzeko **aukera**.

Sustraietara zor diete bizia **enbor**, **adar** eta **hostoek**; sustraiekin hartzen dute indarra. Ahozko euskarari zor dio bizia euskara idatziak; ahozko euskaratik hartzen du indarra.

Sustraien luzapen eta **garapen** dira **enbor**, **adar** eta **hostoak**; haren ondoren sortuak eta haren ondorengo. Ahozko euskararen luzapen eta garapen da euskara idatzia; haren ondoren sortua eta haren ondorengo.

Hain oinarritzakoak eta berezkoak diren ideia horiek ez dira beti halakotzat jotzen, praktikan behintzat. Sarri askotan, han eta hemen, euskara idatzia ikusten bait dugu jaun eta nagusi; baina ahozkoak bere-berekoak dituen **alorretan** ere. Ahozko euskarak bizia idatzia zor balio bezala; ahozko euskara idatzia ondorengo eta luzapen balitz bezala.

Zuhaitza bezala, euskara ere izaki biza da; zuhaitza bezala, kontuz eta arretaz zaindu beharrekoa; ez dago nolanahi lekuz eta giroz aldatzerik. Zenbat **muzin** egin ote zaio euskara-mota bati, **garo**-usaina zuela eta, hiri-rako edo balio ez zuelako!

Jakina, aldatu beharra badago, aldatu egin beharko da, baina hemen ere ekologiaren legeen arabera jokatuz: ingurua eta testuingurua zainduz, irakurlea kontuan izanik, eta abar.

Bestalde, bi joera ditu zuhaitzak: bata lurreranzkoa, sustraiak gero eta lurrean barrurago daramatzana; argiranzkoa bestea, zuztarra, adarrak eta hostoak gero eta gorago daramatzana argiaren bila. Euskararen erabileran eta lantzean ere **antz ematen** dira bi joera horiek: sustrai bila bata, ahozkoa sakontzera; arnasa berri bila bestea, idatzia zabaltzera eta jatzera.

Egin dezakegu gogoeta politik ildo horretatik. Bi joerak eta hazbideak ditu beharrezko zuhaitzak: ez du zutik iraungo errorik gabe; ez dute zentzu gehiegirik zuztarrik eta historik gabeko sustraiek. Beste hainbeste gertatzen zaio edozein hizkuntzari, baita euskarari ere: ahozkoak **hazi** egin behar du idatzia hazi ahalean; idatzia **premia** ere badu ahozkoak.

Azken urteetan gertatuari begira, esango genuke idatziak eraman dituela gure **arreta** eta ordurik gehienak, ahozkoa idatzia menpe jartzeraino zenbaitetan; ahozko euskararen eta euskararen beraren kaltetan, jakina.

Euskararen irakaskuntzan ere sumatzen da horrelakorik. Nahiz eta teorien denok egon **lehentasuna mintzamenari** ematearen alde, ahoz lantzen den euskara ere idatzia kalko hutsa izaten da askotan, ahozkoak bereak dituen berezitasunak eta ezaugarriak baztertuta.

Baina badirudi heldu dela (badatorrela eta iritsi dela) sustraiekin ordua ere: ahozko euskararen ordua, alegia.

PELLO ESNAL

ERRO.—Zaina, zuztarra.
ENBOR.—Tronko.
OREKA.—Equilibrio.
ARGIBIDE.—Informazioa.
AUKERA.—Egokiera, parada.
GARAPEN.—Hazkuntza. Desarrollo.
ALOR.—Saila, esparrua, eremua.

MUZIN EGIN.—Arbuiatu, gutxietsi.
GARO.—Iratzea, inistorra. Helecho.
ANTZ EMAN.—Nabaritu, sumatu.
ILDO.—Arrastoa, haria, bidea.
HAZI.—Crece.

PREMIA.—Beharra.
ARRETA.—Ardua.
LEHENTASUN.—Preferencia.
MINTZAMEN.—Mintza(tu)+men. Hitz egiteko ahalmena edo trebetasuna. Era berean: idazmena, irakurmena, usaimena.

"BAKERADAK", HORRA BERRIRO, ZALDI GAINEAN, TIROKA

ARMA JOVEN. ZUZENDARIA: Christopher Cain. ANTZEZLEAK: Emilio Estevez, Charlie Sheen, Kiefer Sutherland, Lou Diamond Phillips, Dermot Mulroney, Casey Siemaszko.

"Arma Joven" filmea.

SUTSU.—Gartsua. Ferviente.
MISTERIOTSU.—Misterio+tsu. Misterioso.
—TSU atzikia oparotasuna edo ugaritasuna adierazteko erabiltzen da. Esate baterako: haizetsu, harritsu; euritsu...
BAKARTI.—Solitario.

LAUTADA.—Llanura.
EMAN.—Pasa, igaro.
BARIK.—Gabe.
ASPERGARRI.—Asper(tu)+garri. Tedioso.
Era berean: negargarri, lotsagarri, bel-dugarri...

BAZKALOSTE.—Bazkalondoa.
BASATI.—Salvaje.
USTERIK GUTXIENA GENUENEAN.—
Cuando menos lo pensábamos.
OINORDEKO.—Herederio.

③ "Arma Joven". Oesteko filmea. Aspaldi luze hone-tan ia bakerorik ez da agertu gure pantailetan. Azkenen-go aldiz, omenaldi **sutsua** izan zen "Silverado" hark ekarri zizkigun pistolak, zaldiak, hautsez beteriko kaleak, "rantxoak", sonbreroak, dueloak, gaizto pistoladunak eta bakero on eta azkarrak tiroka.

Clintek ere, gure Clint Eastwood maiteak, "El jinete pálido"z hitz egin zigun. **Misteriotsua** tipoa, herri **bakar-ti** batetara ailegatu, hango arazoak pistolaz konpondu, emakume-pare bat amodioak jota utzi eta berriro, zal-diz, **lautadetara**.

Urteak **eman** ditugu bakero, zaldi, pistola **barik**. Urte luze eta **aspergarriak**. Telebisioetan bilatzen genuen erremedioa. Hortxe agertzen zitzaizkigun larunbateko **bazkalostean** John Wayne, Gregory Peck, Paul New-man. Hortxe Sheriff izardunak, hortxe indio **basati** eta borrokalaria. Hortxe Raoul Walsh, Errol Flynn eta, jaki-na, zaldizkoen Zazpigarrena.

Derrepente, bapatean, **usterik gutxiena genuenean**, filme bat anunziatu zen karteldegietan "Arma joven". Zerbait pentsatu behar eta "Rambo"ren **oinordekoak** zi-rela uste genuen. Ranborenak edo Charles "El Justicie-ro" Bronsonenak. Edo Chuck Norrisenak. **Oker geun-den**, zeluloidezko jainkoei esker, "Oestekoa" ez zen ba "Arma Joven"?

Bai, "bakerada" horietakoa. Nor antzezle? Eta gaur egun zine gaztearen izargai berri eta gazteak: Emilio Es-tevez, "Platoon"en ezagutu genuen Charlie Sheen-en anaia, Martin Sheenen semea. Kiefer Sutherland, Don-nalden semea, "Jovenes Ocultos"eko aktorea, Lou Diamond Phillips, "La Bamba"n egon zena...

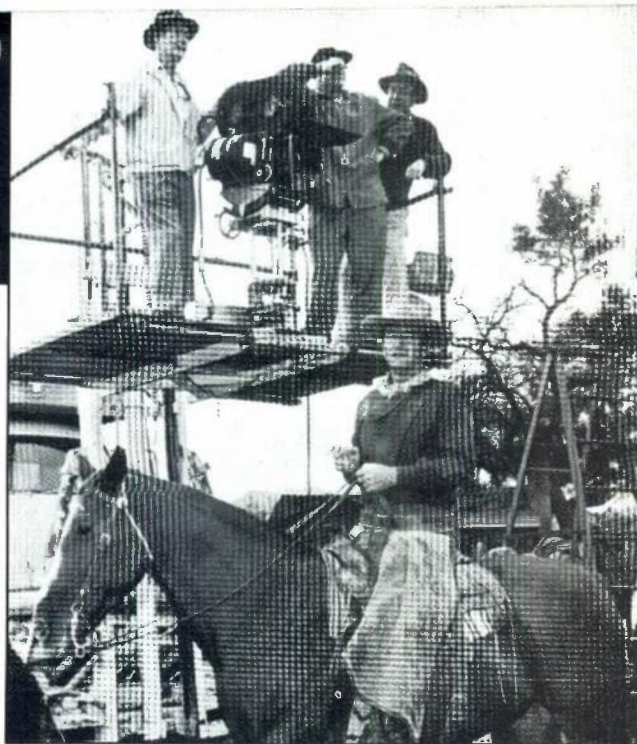
Baina, baina... zertan zebiltzan **mukizu** hauek? Ez zi-ren, ba, bakeroketan jolasten? Eta ez gintuzten, ba, jola-sean parte hartzera gonbidatzen? Tira, ba, elkartuko al gara "rantxoan"?

JENDE SERIOAK BEREAK ETA BOST ESAN

Zine-kritikari **zorrotzek** gaizki, oso gaizki hartu dute zuzendari **makal** batek, Christopher Caine-k, hain zuzen, egindako Oesteko filme hau.

"Istoriaa ez dago batere ondo **kokatua**". "Pertso-naiak deuseztatu egiten dira filmean zehar". "Ikusi be-harrik ez dago: esan eta kontatzen duena ikusia dugu lehen ere beste filme askotan". Filmeak ez du inolako anbizio-rik. Plano sasi-ederretan galtzen du indarra. Bu-kaera izugarri txarra da". Eta gero, guzti hau bota ondo-ren, Howard Hawks, Anthony Mann eta Delmer Daves zuzendariekin akordatzeko ziren **zotinka**.

Niri, ordea, izugarri gustatu zitzaidan filmea. Beno, nahi izanez gero, **ezabatu** "izugarri" hori, baina benetan dizuet **polito** eman nuela denbora mutiko hauekin zaldiz eta tiroka. "Arma Joven" ez da maisu-lana. Jakina ezetz. Genero horretan aritu eta ikasia ez den baten

"Liberty Valence" filmea: goian, Ford; zaldian, Wayne.

obra da. Gaztea da oso zuzendaria eta "western" a ez du bizi ezta barneratu ere. Eskena asko galtzen zaio, baina baita beste askotan bete-betean asmatu ere.

Filmearen aurkezpena dotorea da. Sei bakeroek banan-banan aurpegia tapatzen dien **zapia** kentzen dute, "Oestean" betidanik ezagutu ditugun keinuz. Piskanaka-piskanaka mukizu horietako bat ezagutzen dugu... Arraioa! Ez da, ba, gure **lagun** mina, Billy el Ni-ño?

Apurka-apurka bere hiltzeko gogoia deskubritzen du-gu. "Hiltzea beharrezkoa da Oestean, bizirik zaudela, horixe bera probatzen du". Hori dio Billyk eta ezin ukatu hori bera esan duela "Oesteko" **gaizkile** mitiko frankok. "Cowboy" izeneko filme batean zera dio protagonistak: hil ondoren ere tiroka jarraitu behar. Ausardia ez da be-harrezkoa. Beste **aukerarik** ez duzu-ta" eta Clarck Gable ere, John Hustonen filme ahaztuezinean, "Vidas Rebel-des"en, horrela mintzatu zen: "Gutxi hiltzen baduzu, gi-zonak noizean behin bakarrik **akutzen** badi-tuzu, txarra-go, izugarriago dirudi. Horrexegatik da arriskutsua hil-tzeari uztea"...

Gogorra da "Oestea". Gogorra eta krudela. Billy el Niño, ume basatia, ume **hiltzailea**. Nik uste, **ondotxo** dagoela irudikaturik filmean.

Nik uste filme honek "Oestera" bueltatzeko aukera ematen digula. Badakit ez dela urrezko pelikula. Badakit bukaera aldera zuzendariari ez zaiola ideia onik burura-tzen. Badakit... Badakit mukizu horiek ez direla ez John ez Gregory, ez Paul, baina "Oesteko" filosofiaz baliatu-rik, zera diotsuet: "Guzti horiek hilda edota zaharkituta daude. Gu, berriz, bizirik, zaldi gainean, lautadak zehar-katuz. Eta gurekin ez dagoena akabatzeke prest. Nahi baduzue, etorri gurekin". Halaxe mintzatuko lirateke Emilio, Charlie, Kiefer, Casey, Lou eta Dermot. Baietz apostu?

BEGOÑA DEL TESO

OKER EGON.—Deskuidatuta egon. Estar equivocado.

MUKIZU.—Ume mokoa, ume gorria. Moco-so, crlo.

ZORROTZ.—Severo, agudo.

MAKAL.—Ahula.

KOKATU.—Lekutu. Ubicado.

ZOTINKA.—Negarrez. Sollozando.

EZABATU.—Kendu. Eliminar.

POLITO.—Poliki, ederki.

ZAPI.—Oihala. Paño.

LAGUN MIN.—Intimo amigo.

APURKA-APURKA.—Astiro-astiro, poliki-po-liko.

GAIZKILE.—Gaiztagin. Bandido, malhechor.

AUKERA.—Egokiera, parada.

AKATU.—Akabatu, hil.

HILTZAILE.—Hil-tzaile. Asesino. —**TZAILE** atzizkia egilea adierazteko erabiltzen da. Esate baterako: saltzaile, aztertzaile, sa-ltzaile...

ONDOTXO.—Ondo samar, aski ongi.

DIRU-KONTUTAN ERDARAZ, BADAEZPADA ERE

③ Ale honetan, aurrezki-kutxa eta bankaren munduan euskarak duen egoera aztertu nahi izan dugu. Horretarako, aurrezki-kutxekin harremanetan jarri gara, datuak eta azterketak jaso eta zuentzako **laburbiltzeko** asmoz. Erraza izango zela uste genuen, baina **zenbaitetan** **usteak ustel izaten** direla konturatu gara. **Zoritzarrez**, arazo gehiegirekin egin dugu topo. **Bazterrak** ondo **nahastu** behar izan ditugu datu gutxi batzuk lortu ahal izateko. Ez da lan erraza izan, alajaina!

Salbuespenak salbuespen, zenbait kutxa daturik edo azterketa seriorik egin gabe harrapatu ditugu. Beste batzuek, Euskara-Zerbitzurik ere ez dutela aitortu digute. Batasun-falta **nabarmena** da. Beraz, alde batetik aurrezki-kutxek euskararen alde ia konpromezurik hartzen ez dutelako eta, bestetik, **bezeroek** diru-kontutan "badaezpada ere" erdarara jotzen dutelako, euskararen egoera aurrezki-kutxen munduan, tamalez, negargarria dela azaldu behar.

Aurrezki-kutxa eta bankaren munduan euskara zenbateraino erabiltzen den aztertzeko asmoz hasi ginen lanean. Gipuzkoako aurrezki-kutxek, egia esateko, datu hauek txukun bilduta dauzkate. Lan Kide Aurrezki Kutxak, zorionez, lau probintzietakoak dauzka eta berak dauzka gainera, euskara bankaren munduan indartzeko programa eta **txostenik** argi eta garbienak. Eskertzekoa da.

Bizkaiko aurrezki-kutxek zerbitzu **elebiduna** eskaintzen diote bezeroari, baina, inongo publizitaterik egin ez denez, euskararen erabilera oso urria da. Euskara-Zerbitzuko arduradunak egoera honekin **kezkat**i azaldu zaizkigu. Beraz, ez dago inongo daturik biltzerik Bizkaia aldean.

Araban, **hutsaren hurrengoa**. Aurrezki-kutxek ez dute Euskara-Zerbitzurik. Eskaintza erdipurdikoa da: Gasteizko Aurrezki-Kutxa Muzizipalak taloiak bi hizkuntzetan

dauzka, baina **kutxazain** automatikoak elebakarrak dira. Arabako Aurrezki-Kutxa Probintzialean taloiez gain kutxazain automatikoak ere elebidunak dira. Dena dela, euskarazko tarjeta-kopurua edo euskaraz egiten diren eragiketen **batz bestekoa** jakiterik ez dago.

Nafarroako egoera, ezaguna den bezala, oraindik larriagoa da. Iruñeko Aurrezki Kutxa Muzizipalak zerbitzu elebiduna eskain dezake, baina, publizitaterik izan ez duenez, nafar gutxi dira honen berri dutenak. Dena dela, jostioa erdaraz euskaraz baino **bizkorragoa** da. Kutxazain automatikoak elebakarrak dira. Taloiak, kontu korronteen estraktuak eta libretako soportek euskaraz (agurra eta orri-barrena) eta erdaraz. Nafarroako Aurrezki-Kutxako zerbitzua **erabat** erdalduna da.

Euskarak mundu honetan ez du estimazio handirik

"KONTUAK EUSKARAZ: zure esku dago" kanpaina

Euskararen egoera larriaren jakinaren gainean, ekin-tza koordinatu baten bidez, Gipuzkoako zenbait Udal eta pertsonak bultzatuta, izen honetako kanpaina burutu zen 1986ko urriaren 25etik azaroaren 8ra. Udal horietako Euskara-Zerbitzuek, Aurrezki-Kutxetako Euskara-

Argazkia: B. HEREDIA

LABURBILDU.—Resumir.
ZENBAITETAN.—Batzuetan, aldizka.
USTEAK USTEL IZAN.—Espero denak huts egitea.
ZORITXARREZ.—Zorigaitzez, tamalez, ondikotz.
BAZTERRAK ONDO NAHASTU.—Jende asko endredatu. Molestar a mucha gente.

SALBUESPEN.—Excepción.
NABARMEN.—Begibistakoa, argia.
BEZERO.—Cliente.
TXOSTEN.—Informea.
ELEBIDUN.—Ele+bi+dun. Bilingüe. Era berean: elebakar.
URRI.—Murrizta, mugatua, eskasa.

KEZKATI.—Kezka+ti. Preocupado. —Ti atzizkia izakera edo joera adierazteko erabiltzen da. Esate baterako: lotsati, negarti, beldurti...
HUTSAREN HURRENGO.—Hutsa, eza.
ERDIPURDIKO.—Kaskarra, nolabaitekoa.
KUTXAZAIN.—Cajero.
BATZ BESTEKO.—Promedio.

-Zerbitzuek eta Bankako Euskara-Batzordeek euskararen alde lan egiten duten zenbait talderekin batera parte hartu zuten. Bi ziren, kanpainaren helburu nagusiak: 1)— euskararen erabilpena zabaltzea txeki eta antzekoetan, eta 2)— kutzazain automatikoa euskaraz erabiltzea. Helburu hauek **erdiesteko**, bezeroei eta finantz etxeetako arduradunei **gutunak** bidali zizkieten, kartelak jarri, diptikoak buzoietaratu, txekiak euskaraz betetzeko orritxo informatiboak banatu, eta abar. **Emaitzak politik** izan ziren. Arazoaz jabetzeko eta bultzadatxo bat emateko **lain**, **behinik** **behin**, bai.

Bide honetatik nekez lortuko dute euskara indartzea

Zoritzarrez, Bizkaian (Bizkaiko bizpahiru herrik kanpaina honetan hartu zuten parte), Araban eta Nafarroan ez da horrelako kanpainarik zertu. Datuak lor daitezke, nahi izanez gero. Guk gaur egungo datuak argitaratzea erabaki dugu, ezin bait ditugu, leku-faltagatik, denak azaldu.

GAUR EGUNGO DATUAK MAHAI GAINEAN **Donostiako Aurrezki Kutxa Munizipala:**

Kutzazainetan euskaraz egin diren **eragiketen** batz bestekoa. (Kutzazainetan kontu korronteko eragiketaz gain libretakoak ere egin daitezke. Kontuan hartu libreta erabiltzen duen jendea, normalean, helduagoa dela):

abenduan urtarrilean	libretak euskaraz	tarjetak euskaraz
87ko abenduan	%2,78	%14,38
88ko abenduan	%4,47	%14,06
89ko urtarrilean	%4,46	%14,06

Gipuzkoako Kutxa:

G.K.ko zerbitzuak elebidun izateaz aparte, besterik ere egiten du euskararen erabilera bultzatzeko. Besteak beste, "Laneko Euskara" ikastaroak antolatu ditu ELHUYAR-en eskutik, HABEK argitaratutako "Banka eta Aurrezki-kutxa" testu-liburua dutela. Bestalde, LAKET programan ere ari dira. Aurten da aurreneko urtea. Zenbait udaletxeren eta G.K.ren arteko harremanak guztiz euskaratzea du helburu. Dagoeneko Usurbil eta Arrasate hasiak dira.

Tarjetak euskaraz	87ko abenduan	4.973
	88ko abenduan	6.784
	89ko urtarrilean	6.876

88ko abenduan 133.307 tarjeta zeudela kontutan harturik, euskarazko tarjeten batz bestekoa %5,15 da.

Lan Kide Aurrezkia:

Lan Kide Aurrezkiko Euskara-Zerbitzuak datuak txukun-txukun bilduta dauzka. Horretaz aparte, zenbait txosten eta azterketa eginak dituzte euskararen erabilera **areagotu** nahian. Beren **kezka** nabarmena da: "Hizkuntzaren normalizazio-bidean plangintza estrategiko batetaranzko hainbat **abiapuntu**", "Euskararen egoerari buruzko gogoetak LKA-ko Euskara-Zerbitzuaren ikuspegitik **landuak**. 1988ko urrian", etabar.

Euskararen erabilera LKA-ren kutzazain automatikoetan:

88ko azaroko datuak:

	Eragiketa kopurua	%	
ARABA	1.438	9,5	(Gasteiz: %8,8)
GIPUZKOA	8.342	12,9	(Donostia: %13,4)
NAFARROA	1.157	8,3	(Iruñea: %8,7)
BIZKAIA	4.206	10,1	(Bilbo: %13,4)

89ko urtarrileko datuak:

BILBO	%12,9
IRUÑEA	% 9,5
DONOSTIA	%14,1
GASTEIZ	% 8,5
GUZTIRA	%11,17

Bilboko Aurrezki-Kutxa Munizipalak, Bizkaiko Aurrezki-Kutxak, BBV-k, Gasteizko Aurrezki-Kutxa Munizipalak, Arabako Aurrezki-Kutxa Probintzialak, Iruñeko Aurrezki-Kutxa Munizipalak eta Nafarroako Aurrezki-Kutxa Probintzialak **esku hutsik** utzi gaituzte.

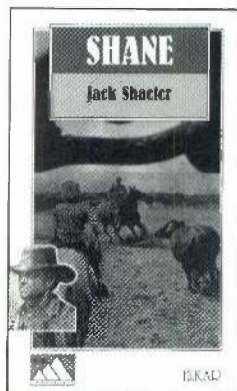
BERRI.—Albiste. Noticia.
BIZKOR.—Arina, azkarra.
ORRI-BARREN.—Pie de página.
ERABAT.—Zeharo, arras, guztiz.
BURUTU.—Egin.
HELBURU.—Xedea, jomuga.
ERDIETSI.—Lortu, eskuratu.

GUTUN.—Eskutitza.
EMAITZA.—Ondorena, fruitua.
POLIT.—Aski ona.
LAIN.—Aina, adina, hainbat.
BEHINIK BEHIN.—Behintzat, gutxienez.
BIZPAHIRU.—Bi edo hiru.
ZERTU.—Burutu, egin. Llevar a cabo.

ERAGIKETA.—Operación.
AREAGOTU.—Gehitu.
KEZKA.—Ardura, Preocupación.
ABIAPUNTU.—Punto de partida.
LANDU.—Cultivar, trabajar.
ESKU HUTSIK.—Ezer gabe, deusik gabe.

SHANE

J. Shaefer. J. A. Mujika euskaratzailer. Elkar. Donostia, 1988.

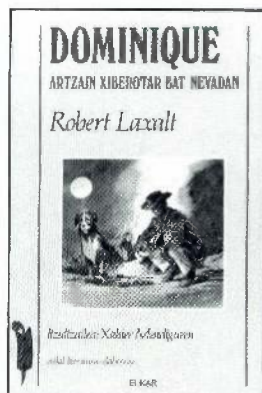
② Irakurmendi saileko zenbait titulu berri atera zaizkigu azken abenduan. Honako hau erdiko mailakoa da. Far West-eko, amerikar **mendebaleko** kontakizun klasiko, bake-roena alegia. Mutiko bat da kontalaria. Haren kontakizunean, **era** honetako istorioek izaten dituzten topiko guztiak aurkituko ditugu: ganaduzaleen artean **istiluak** dira: **ganaduzale** indartsu handiak beste txiki asko **menderatu** nahi ditu. Baina orduan agertuko da Shane, gizon misteriotso eta harrigarria, eta berak konponduko ditu arazo guztiak: Salooneko borrokak, nor-azkarragokak,... neskarena falta da bakarrik, biribila izateko.

Bilduma hau hamabost-hamasei urteko neska-mutilei zuzendua dago. Horietako askok irakurgai errazak ametitzen dituzte bakarrik, eta Estefaniarenak eta antzekoak irakurtzen badituzte, zergatik ez eskaini gisa horretako bat euskaraz?

Itzultzailearen lana bikain egina dagoela esango nuke: hizkuntza erraza eta aldi berean naturala gertatzen da, ederki lortzen du oreka zail hori.

DOMINIQUE. ARTZAIN XIBEROTAR BAT NEVADAN

R. Laxalt. X. Mendiguren itzul. Elkar. Donostia, 1988.

③ Hemen dugu Robert Laxalten beste nobela bat, euskaraz agertzen den bigarrena. Oraingoan ere Xabier Mendiguren izan da euskaratzailer.

Lehenengo nobela hartan ere, "Kafea hartzea Iruñean", Euskal Herria zen gertalekoa. Kontrabandoaren, mugalarien gorabeherak kontatzen ziren bertan. Honetan bere **aita zena** hartu zuen kontagai Laxaltiek, eta haren bizitza gogorra, Iparramerikako lur zabal eta menditsueta artzain, eman zigun.

Nobelan bi parte **bereizten** dira. Lehenengoan, Amerikan artzain gisa izandako bizimodua ageri zaigu, jendarteari **muzin egiten** dion gizon mendi eta bakarzalearena, **izadi** zabalean bizi nahi eta besterik ezin duenarena.

Gorago aipatutako Shaneren nobelatxoan ageri diren ganaduzaleen artekoen antzeko istiluak ageri dira hemen ere, han topiko gisa, hemen egiazko gizon baten biografiaren parte. Eta semearen **mintzotik** artzain xiberotarra Far West-eko gizon gogor bakartien itxuran agertu zaigu. Euskaldunak omen ziren horretarako bikainak, bizimodu gogor hori eramateko.

Bigarren partea Dominiqueren Euskal Herriratzeak osatzen du. Ondo kostata, azkenean bere **sorlekura** etortzea deliberatuko du, hamaika kasketaldiren ondoren, eta berrogeitamar urte lehenago utzitako senideak berraurkituko ditu. As-

paldiko oroitzapenak, malenkoniaz betetako pasadizoak... Herrimina bete-betean sentiarazten digu kontalariak, berak aurrez Euskal Herria ezagutzen ez bazuen ere.

Bitxia iruditu zaigu, berez amerikarra den, baina bere **erro** euskaldunak **aldarrikatu** ezezik, alde guztietatik ageri dituen Robert Laxalten nobela. Euskalduntasuna bizitzeko beste modu bat; norberak ez bait du aukeratzen non jaio: sustraiak bizirik iraunarazi nahi horrek hunkitzen gaitu.

PURRA! PURRA! 3

Y. Etxaide Itharte. Erein. Donostia, 1989.

② Joan diren Gabonetan plazaratu dira Yon Etxaideren ipuinen beste bi ale, 3. eta 4.a alegia. Hemen **aipatzen** dugun hau, 3.a, kontakizun laburrez osatuta dago. Txiste-antzekoak dira asko, herri-ipuinen gisa-koak beste batzu, ipuin miresgarrien **jatorria** dutenak ere bai,... denak ere Etxaideren euskara jator eta ederrez kontatuta. Pertsonaia **xelebreak**, izen xelebreagodunak. Gure aitona-amonon **garaian** kontatzen ziren pasadizoak gehienak, mikeleteak, eskribauak eta horrelakoak zeudene-koak.

Gaur egun, hainbesteko esatari, lokutore, aurkezle eta abar loratu denean, **ez legoke gaizki** honelako irakurgaiei arreta eskaintzea, euskara-pixka bat ikasi eta mintzoa gozatze **aldera**.

I. IÑURRIETA

MEDEBALE.—Sartaidea. Oeste.
ERA.—Mota, modua.
ISTILU.—Borroka, sesioa, liskarra.
GANADUZALE.—Vaquero, ganadero.
MENDERATU.—Menperatu, azpian hartu.

Dominar.
BIRIBIL.—Borobila. Redondo.
BIKAIN.—Oso ongi, egoki.

EUSKARATZAILA.—Euskara(tu)+tzailer. Tra-

ductor al euskara. Era berean: aztertzaile, saltzaile, konpontzaile...
AITA ZENA.—Difunto padre.
BEREIZI.—Diferenciar, distinguir.
MUZIN EGIN.—Uko egin, etzetsi. Renunciar.
IZADI.—Naturra.
MINTZO.—Hitza.
SORLEKU.—Jaioterria.
HERRIMIN.—Nostalgia del pueblo.

ERRO.—Zaina, zuzterra. Raiz.
ALDARRIKATU.—Irugarri, publikatu.
HUNKITU.—Zirraratu. Emocionar.
AIPATU.—Aitatu. Mencionar.
JATORRI.—Iturria. Origen.
XELEBRE.—Bitxi, farre-eragilea.
GARAI.—Sasoa, denbora.
LORATU.—Florecer.
EZ LEGOKE GAIZKI.—No estaría mal.
ALDERA.—A trueque de.

Nafarroako Pirinioetan ere badira horrelako txakur tirakalariak

MALAMUTE TXAKURRAK, ALFERRAK? EZ HORIXE!

❸ Pirinioetan gaude, Belagua ondoko Zuriza izeneko parajeetan. Loari ezin eutsirik gabiltza, goizean goiz jaiki bait gara elurretan pasealditxo bat egiteko. Halako batean, non ikusten dugun zakur eskimal mordoska **elurretako lera** bati tiraka! Ametsetan ote gabiltza? Pelikuletan eta telebistako erreportaietan askotan ikusiak ditugu, baina Pirinioetan horrelakorik!

Ez gara ametsetan ari, ez. Nahikoa elur egonez gero, hantxe edo inguruko bailaretan ikusiko ditugu Joaquín Corretgé eta Pedro Cañamares iruindarrak, **gurean** iparraldeko kirola ikusgarri horren **aitzindari** direnak.

Iparraldeko txakur hauek, adituek diotenez, otsotik datoz, beste txakurrak ez bezala.

Lera-txakurrak ez dira nolana-
hi-koak izaten. Iparraldeko txakur
hauek, adituek diotenez, otsotik da-
toz, beste txakurrak ez bezala. Ho-
rregatik, **zaunka** egin beharrean, ge-
hienbat ulu **egiten** dute. Otsoare-
n jatorrikoak **izaki**, erraz **jasaten** dute
hotza. Alaskan Malamute arraza-
koak, nafar hauek dituztenak hain
zuzen, zero azpitik berrogeitamar
gradutan ere bizitzeko gauza dira.
Hotzetik eta **hezetasunetik** **babeste-**
ko, bi ile-mota dituzte elkarren gai-
nean, bata motza, eta bestea luzea-
goa: "Txakurrek Iruñean, dio Joa-
quín Corretgek, kanpoan lo egiten
dute beti. Badute **aterpea** ez busti-
tzeko, baina erabat irekia. Mendian
ere kanpoan uzten ditugu hotzera
ohitzeko. Behin, zero azpitik heme-
zortzi gradutan lo egin zuten Zuri-
zan. Nahiz eta ingurua **jelatuta**
egon, ezer gertatu ez balitz bezala
itzartu ziren goizean. Gauez elurrak
estalita ere, bost axola, esnatzean
astindu eta **kitto**".

Alaskan Malamutea, txakur tirakalaria

Garraio-txakurretan **indartsuena**
da Alaskan Malamutea. **Zama** han-
diak garraiatzen ditu kilometrotan
eta kilometrotan. Hamabost mila ki-
lometro ere egin ditzake negu ba-
tean, lera arrastaka. Ez da oso azkar
ibiliko. Arin ibiltzeko beste arraza

bat erabiltzen da, Siberian Husky
izenekoa. Baina urrutira joan nahi
bada, ez da Malamutea bezalakorik.
Orain urte batzuk, zaldia eta txaku-
rraren abiada **alderatzeko** froga bat
egin zen, ea zeinek kilometrorik ge-
hien egin hamaika ordutan, lera
atzean zeramala. Zaldiak ehun eta
hirurogei kilometro egin zituen; tx-
akurrak, berriz, ehun eta larogeitama-
hiru. Orduko 17,5 kilometro.

Joan den urtean hasi ziren Joa-
quín eta Javier Nafarroako Txakur-

laz hiru txakur zituzten lera eramateko. Aurten, berriz, beste hiru dituzte.

Hamabost mila kilometro ere egin ditzake negu batean, atzean lera arrastaka daramala

zaleen Elkarteko kideak lera bitxi
horretan ibiltzen. Akela, Yang eta
Irka Aralarko Alaskan Malamuteei
zama garraiatzen erakutsi bezain
laster, Pirinioetara eramán zituzten.
Aralar abizena badute ere, behin
baino ez dira **mendikatea** hartan ibi-
li, elurra **eskas** izaten bait da han.
Zuriza ingurua nahiago dute, paraje
elurtsua eta nahikoa lau delako.
Inguru hartako mendi-bideetan **ba-**
rrena ibiltzen ziren hiru txakurren
atzetik, batzuetan, bat bakarrik lera-
ren gainean, beste batzuetan, or-
dea, aldapan behera eta oso toki
lauetan, biak. Dena dela, hemengo
elurra bigunegi egoten denez, tx-
akurrak asko nekatzen ziren. Horre-
gatik, aurtengo denboraldian beste
hiru dituzte, besteen kumeak. Sei
txakurrekin azkarrago eta urrutirago
joateko **aukera** izango dute.

Gurdi-txakurrak laster?

Inoiz Pirinioetan zehar ibilaldi lu-
zeren bat egiteko asmoa dute, aste-

NOLANAHIKO.—Edonolakoa. De cualquier
clase.

ADITU.—Jakituna. Experto.

OTSO.—Lobo.

EZ BEZALA.—A diferencia.

ZAUNKA EGIN.—Ladrar.

ULU EGIN.—Dar alaridos.

IZAKI.—Bait dira, dira eta.

JASAN.—Nozitu, pairatu, eramán.

GAUZA.—Gai, kapaz.

HEZETASUN.—Ezkotasuna. Humedad.

BABESTU.—Gorde. Proteger.

ATERPE.—Lehorpea, estalpea. Cobertizo.

OHITU.—Jarri. Acostumbrarse.

JELATU.—Izoztu, hormatu.

ITZARTU.—Esnatu.

ASTINDU.—Inarrosi. Sacudir.

INDARTSU.—Indar+tsu. Fuerte. —TSU
atzikia oparotasun edo ugaritasuna
adierazteko erabiltzen da. Esate batera-
ko: osasuntsu, kementsu, euritsu, haize-
tsu, elurtsu...

ZAMA.—Pisua, karga.

ALDERATU.—Konparatu, erkatu.

KIDE.—Sozioa, partaidea.

BITXI.—Berezia, deigarria.

MENDIKATEA.—Cordillera.

Jendeak ez ditu lera-txakur izateko erosten, etxeko epelean edukitzeko baizik.

betekoa edo. Horretarako, asko entrenatu behar. Baina aurren ezin, ez bait du apenas elurrik egin. Hori dela eta, erdi-etsita dago Joaquín: "Iaz jaiotako txakurrak ez dira oraindik lanean hasi elurretan. Leraren orde, gurditxo bat inguratzea pentsatzen ari naiz. Horrela behintzat, elurrik ez denean, bidesketan eta ibiltzea izango dut. Izatez, askoz politagoa da elurretan ibiltzea, baina zer egingo da ba?"

Orain arte elurretan gehiegi ibiltzerik izan ez badute ere, txakurrak ez dituzte gelditu eduki. Entrenamendua ezinbestekoa da, gero lera eramaten jakiteko. Hasieran, lokarriak ipintzen dizkiete. Gero, ohitzen direnean, zama piska bat, enbor txikiren bat edo katea lodi batzuk lotzen dizkiete. Gero eta zama handiagoa. Inoiz, Iruñea inguruko bideskaren batean ikusten badituzu, ez harritul. Ez dira txakurrak zigortzen ari. Aitzitik, gustora egiten omen dute lan hori: "Nik zera egiten diet txakurkumei: bi entrenatzera eraman eta hirugarrena hantxe uzten dut inbiriari. Horrela, entrenatzeko irrikitan egongo da biharamunean. Bestalde, ez dugu inoiz txakurra jo behar, beldurra hartuko bait digu. Eta gorroto ere bai, beharbada. Nahi izanez gero, zartailua erabil daiteke lurra edo lera joz, baina animalia inoiz ukitu gabe", dio Joaquinek.

Jendeak etxean edukitzeko erosten ditu

Diru dezente behar da honelako txakurrak erosi eta behar bezala mantentzeko: txertoak, albaiteko kontsultak, janari aproposak —pensu onak, esaterako, kiloko berrehun eta larogei pezeta egiten du— eta abar. Joaquinek, aberatsa ez bait

da, banketxe batean egiten du lan, ditu-iturri berri bat bilatu behar izan du lera-txakur guzti horiek mantentzeko: txakurkumeak haztea. Iruñeko txakur-lehiaketan arraza horretara,

Ametsetan ote gabilta? Pirinioetan horrelakorik!

ko txakurretan irabazle gertatzea mesedegarri gertatu zaio. Iaz jaiotako hamahiru kumeetatik hamar saldu ditu iadanik. Erraz saltzen omen dira, merkeak ez badira ere. Larogei milatik ehun mila pezeta bitartean egiten dute. Arraza oneko zenbait txakur baino garestixeagoak dira, beraz.

Jendeak ez ditu lera-txakur izateko erosten, etxeko epelean edukitzeko baizik. Euskal Herrian, adibidez, bi nafar hauek dira kirola honetan diharduten bakarrak. Gehientsuenak hiri handietan bizi dira. Horrela, denboraren poderioz, zero azpitik berrogeitamar gradutan bizi-tzeko jaio diren animalia hauek beren burua hotzetik babesteko gaitarsuna galdu egiten dute.

ALASKAKO LEHIAKETA

Lera-txakurren munduko lehiaketarik ezagunena Mila Miletako Lasterketa da. Urtero Alaskako hegoaldetik iparralderaino joaten dira txakurrak, mila eta seirehun mila eta bederatzirehun kilometro eginaz. Oso lehiaketa gogorra izaten da. Ez dago bidean txakurrak aldatzerik. Baten bat gaisotuz gero, hura utzi eta, aurrera egin behar dute besteek. Hotzak ere ez du batere laguntzen. Gauzez eta goizaldean ez da harritzekoa izaten zero azpitik berrogei gradutik behera egotea. Horregatik, parte hartzaileak askoz lehenago joaten dira hara, bertako hotzera ohitzeko.

Iazko irabazleek ez zuten marka txarra egin! Lera garraiatuz, hamabi egun eta hamalau ordutan bete zuten mila zortzirehun eta hemeretzi kilometroko ibilbidea. Egunean, beraz, ehun eta berrogeitabost kilometro, ia Bilbotik Iruñerako tartea.

Mila Miletako lasterketaz gainera, bada munduan beste lehiaketarik, Canadian, Frantziar, Suiziar, Alemaniar eta abar. Europako Txapelketa ere bada, zenbait herrialdetan sakabanatua. Baina Espainia oraindik txapelketa horretatik kanpo dago, kirola honen zaleak gutxi bait dira. Hala ere, estatuko hoberena Europako Txapelketara joaten da. Joaquín eta Javier ez dira oraindik horrelakoetara aurkeztu. Izan ere, lasterketa motzegiak dira Alaskan Malamute arrazako txakurrentzat. Era horretako lehiaketetarako aproposagoak dira beste iparraldeko txakur batzuk.

ESKAS.—Gutxi.
LAU.—Berdina, ordeka.
BARRENA.—Zehar, gairi.
KUME.—Cria.
AUKERA.—Egokiera, parada.
EZINBESTEKO.—Derrigorrezkoa, beharrezkoa.
ENBOR.—Tronco.
AITZITIK.—Al contrario.
IRRIKI.—Gogoa, apeta, arrenkura, desioa.

BIHARAMUN.—Hurrengo eguna.
GORROTO.—Amorrua, herra. Odio.
ZARTAILU.—Zigorra. Fusta.
TXERTO.—Vacuna.
ALBAITERO.—Veterinario.
APROPOS.—Egokia.
HAZI.—Cria.

IRABAZLE.—Irabaz(i)+le. Vencedor. —LE atzikia egilea adierazteko erabiltzen da. Esate baterako: irakurle, idazle, erosle, garaile...
EGIN.—Balio izan. Costar, valer.
BAKAR.—Bat besterik ez.
LEHIAKETA.—Competición.
EGUNEAN.—Egunero. Al día, cada día.
SAKABANATU.—Barreiatu. Dispersar.

Argazkiak: GEMA M. ARRUGAETA

CRISTIANA DEL MELLE

EZ GENUEN BESTERIK BEHAR!

2 Jende askok ez daki aisia zertan eman. Eta gauza berriak asmatzen ditu ez aspertzeko. Batzuk kotxea hartu eta errepidean kontrako bidetik sartzen dira apropos. Kontrako bidetik datozen kotxezaleek bestea saihestu behar dute, isticuririk izan nahi ez badute. Hala ere, izaten dira. Eta gehiago ere izango dira, beste moda berri bat hedatzen bada. Patin gurgildunak jantzi, kotxe bati atzetik heldu, eta aurrera errepidean barrena! Ez genuen besterik behar! Ze eskubide ote dute astakilo horiek besteren bizitza arriskuan jartzeko?

2 "Hola", "Diez Minutos", "Semana" eta antzeko aldizkarietan jende ospetsua azaltzen da, edo izan nahi duena. Jende-mota honek asko zaintzen du bere irudia, edo saiatzeko behintzat. Eta gaisotasunak kaltegarriak dira irudiarentzat. Horixe pentsatu zuten agian parlamentari italiarrek. Parlamentarien medikesak, Cristiana del Mellek, berorien gaisotasunak azaldu ditu "Oggi" astekarian. Parlamentariak su eta gar jarri dira. Ez omen zuen medikesak horrelakorik esan behar. Bota egin nahi dute. Parlamentari italiarrek, normalean, osasun ona omen dute, baina batzuek, Luigi Pretik esaterako, nonnahi ikusten omen dituzte birusak. Parlamentari batzuek Del Melleren alde atara dira, batez ere, Tomaso Staiti di Cuddia: "Del Melle andereak ez du hori merezi. Gure medikua eta konfesorea da: garala eta argala, begi politikak ditu, portzelanazko azala, dotore jantzen da..." Bai, denek aitortu dute oso liraina dela, eta batzuek haren ondoan egon nahi. Ai italiarrak!

AISIA.—Ocio.
EMAN.—Iragan, pasa.
ERREPIDE.—Carretera.
APROPOS.—Nahita, propio, berariaz.
SAIHESTU.—Evitar, ladear.
ISTIRIPU.—Accidente.
HEDATU.—Zabaltu. Extender.
BARRENA.—Zehar.

EZ GENUEN BESTERIK BEHARI.—¡Lo que nos faltaba!
ASTAKILO.—Astakirtena, astakaikua. Bruto, burro.
OSPETSU.—Famatu.
IRUDI.—Imagen.
BEHINTZAT.—Behinik behin, gutxienez.
AGIAN.—Beharbada. Tal vez.

SU ETA GAR.—Sutan, oso haserre.
MEDIKESA.—Mediku emakumezkoa.
NONNAHI.—Edonon, edozein lekutan.
ALDE.—A favor de.
GARAI.—Aitua.
ARGAL.—Flaco.
DOTORE.—Apaina.
LIRAIN.—Ederra.

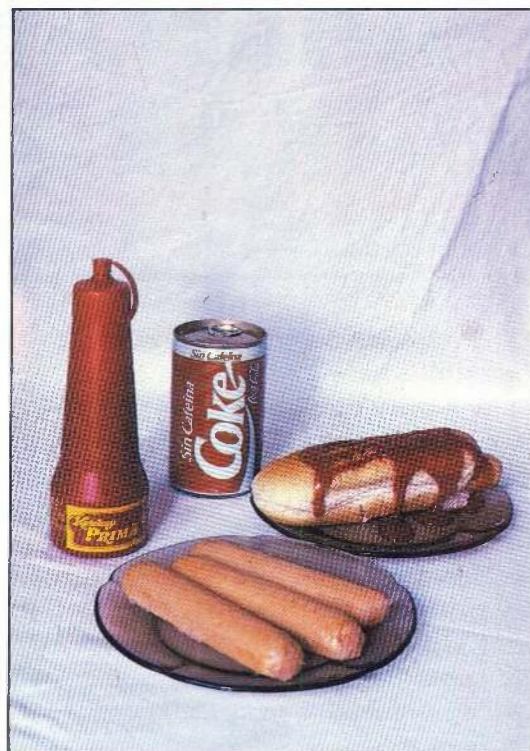
YUNDA

DIBORTZIATU ONDOREN, ZER?

2 Gauza onik ez, pentsatu zuen Hilario Bonetti banka-gizon brasildarrak. Emazte-ohiak seme-alabekin geratzen dira, senar-ohiaren diru-laguntza handia jasotzen dute eta abar. Hilario Bonettik protesta egin du, eta horretarako elkarte bat sortu. Elkarte honen ustetan, **emazte-ohiek** beren senar-ohiak zapaldu egiten dituzte. Hona hemen, Hilario Bonettiren hitzak: "Gizonak eta emakumeak eskubide berberak dituzte. Egun, emakumeak **erraz** lortzen du lana eta, senarrengandik **bereizten** deanean, pentsio handia jasotzen. Zergatik eman behar zaio emazte-ohiari diru-laguntza, berak lan egiten badu?" Elkarteak **arrakasta** dexentea izan omen du. Eta zuek zer pentsatzen duzue?

EMAZTE-OHI.—Ex-esposa.
EGUN.—Gaur, gaur egun.
ERRAZ.—Aise.
BEREIZI.—Apartatu, banandu.
ARRAKASTA.—Éxito.

PLASTIKOZKO DIETAK, ARRISKUGARRIAK

2 Euskal poeta batek Coca Cola, Koka Kola (KK) idatzen du. Eta agian ez zaio arrazoirik falta. Damian Downing eta Ian Stokes sendagileek hanburgesak, patata frijituak, gasdun edariak eta abar osasunerako **kaltegarriak** direla esaten dute. **Hots**, plastikozko dieta izenekoa txarra dela. Zergatik? Gazteen gogorkeria gehitzen omen du, eta **garuna** ez omen da behar bezala ibiltzen. Futbolean, esaterako, gogorkeria handia dago. Bi mediku hauek gogorzaleen **jatena ikertu** dute, eta **badaezpada**koa omen da. Denetik jan behar da, neurritz, hori bai. Eta grasa eta azukre gutxi. Horrelako zerbait egin dute Kalifornian zenbait presorekin, eta orain ez omen dira hain gogorkerizaleak. Ikastetxe britainiar batzuek medikuen kontseiluak kontuan hartu dituzte, ikasleen **elikadura** hobetzeko.

Egia esan, zergatik sartzen da **sabelean** horrelako janaririk? Agian merkeagoa delako?

KALTEGARRI.—Noçivo.
HOTS.—Hau da.
GARUN.—Burmua. Cerebro.
JATEN.—Jatekoa, elikagaia, janaria.
IKERTU.—Aztetu. Investigar.
BADA EZPADA KOA.—Ask! eskasa, nolahalakoa.
ELIKADURA.—Alimentación.
SABEL.—Ventre.

HIRIETAN BAKARDADEA LAGUN

③ Piskanaka-piskanaka garai bateko herri koskorrak etxe erraldoiez bete dira. Jendea barra-barra nonnahi. Baina, ingurukoekin harremanetan jartzeko asti eta gogorik ezak eraginda, nor bere baitan, beti xorro-xorro bizi gara. Horregatik, asko dira gaur egun bakardadeak jota bizi direnak. Askotan, jakin ere ez dakigu zer egin aldamenekoarekin harremanetan jartzeko. Ez dugu une edo leku aproposik aurkitzen. Beldurraren beldurrez gaude beti barregarri gelditzeko ikararen atzaparretan. Zer esan, nola esan, noiz esan, non esan,... hauek dira gure buruan gatazkan dabiltzan galderak. Baina, kontuz ibili behar da kontu hauekin. Arazo larri bihur daitezke, eta batek baino gehiagok psikiatra edo psikologoarengana joan beharrean aurkituko du bere burua. Besteek, hain jota ez daudenek ere noraezean dabiltzala aitortzen dute eta elkarte xelebreetara hurbiltzen dira, egunkarietako kontaktu-sailaren laguntza bilatzen dute, edo ezkontz agentzietara jo beharrean egoten dira. Hitz bitan, gure gizartean bakardadearen osina nabarmenegi sumatzen da, eta, arazo honi serio heltzen ez bazaio, ondorioak larriak izan daitezke. Dagoeneko, ederki zabaldu dira batzuk gure artean.

Gai hau jorratzeko asmoz, lehenik eta behin datuak bildu ditugu, adierazgarriak izango direlakoan. Ez da badaezpadakoa gure artean bakarrik bizi direnen batz bestekoa, baina urruti dago oraindik ere Suezia edo New Yorketik. Suezian bitik bat bakarrik bizi da. Gizarte horretan derrigorrez sortzen dira han-hemenka bakartien elkarteak, baita telefono-deiak ere. New York-en ere ez dira gutxi bakartiak, biztanleen %32,4a hain zuzen ere. Hauetatik gehienak ezkongeak dira.

Madrid ere ez dago atzera. Lagun bakarreko familiak gero eta gehiago dira. Gaur egun madrildarren %15,22a bakarrik bizi da, eta 1981eko Biztanleriaren Zentsutik Madrileko Udaletxearen 1986ko

Argazkiak: B. HEREDIA

KOSKOR.—Ez oso handia, ez oso txikia.
ETXE ERRALDOI.—Etxetzarra. Casa gigante.
BARRA-BARRA.—Oso ugari, asko.
NONNAHI.—Edonon, jeku guztietan.
ASTI.—Bete, denbora.
NOR BERE BAITAN.—Bakoitza berekasa.
ALDAMEN.—Ondoa, Alboa.
UNE.—Mementua.
APROPOS.—Egokia.

BELDURRAREN BELDURREZ.—Beldur handiz.
BARREGARRI GELDITU.—Hacer el ridículo.
GATAZKA.—Borroka, tirabira.
NORAEZEAN.—Nora joan ez dakitela. Sin rumbo.
XELEBRE.—Bitxia, arraroa, berezia.
OSIN.—Putzua.
SUMATU.—Nabaritu, antzeman.

JORRATU.—Lendu, aztertu.
LEHENIK ETA BEHIN.—Lehendabizi. En primer lugar.
ADIERAZGARRI.—Adieraz(i)+garri. Indicador. Era berean: beldurgarri, izugarri, lotsagarri...
BADA EZPADAKO.—Nolanahikoa. Cualquiera.
BAKARRIK.—Bakardadean, lagunik gabe.
DERRIGORREZ.—Nahitaez, ezinbestean.

Komunikazio-faltak kalte ikaragarriak ekar ditzake.

errol-dara lagun bakarrek familia hauek %23,09an gehiagotu dira. %15,22 honetatik %52,37a 65 urtetik beherakoak dira. Beraz, bakardadea zaharren "gaitza" ezetik gazteena ere bada.

Euskal Herrian ere badugu da-goeneko fenomeno honen berri. Batz bestekoak ez dira hain beldurgarriak, baina bai gero eta nabarmenagoak. Euskal Estatistika-Erakunde-ari esker eskuratu ditugu datu hauek: 100.000 biztanle baino gehiagoko udalerrietan, Bizkaian (Barakaldo eta Bilbo) %9,52a da batz bestekoa, Gasteizen %7,53, Donostian %12,19, guztira %9,64. Iruñekoak Madrileko Estatistika Erakunde Nazionalak eman dizkigu. 177.907 biztanletik 4.574 dira bakarrik bizi direnak. Beraz, % 2,57a. (Datu guzti hauek 1981eko Biztanleriaren Zentsutik eta 1986ko erroldatik hartutakoak dira).

Jakitunen iritziak

Soziologo urbanoengan jo dugu bakardadearen arrazoiak edo zergatiak jakin nahian. **Gizakiak**, bere biziko **aukera** nagusien aurrean: superbibentzia eta bakarkako borroka ala sozibilitatea, bigarrena baztertu egin du eta lehenengora **makurtuta** bizi da. Soziologoek diotenez, gaur

egungo gizakiak ez du besterekin harremanetan hasteko inolako interese. Beraz, gizakiak bere burua izkutatu egiten du eta bakardadean **murgiltzen** da. Ibilian-ibilian bere burua galtzeko **zorian** aurkitzen du. Zergatik sufritzen du gizaki urbanoak? Hiri handietako, gune urbanoetako fenomeno da batipat. Giro honetan, gehiegizko lanak eraginda, barrango estuasunak, **norgehiagokak**, **ezinikusiak** eta haserreak sortzen dira, depresioa, tristura eta azken batean bakardade-sentimendua indartuz. Lan-giroan, **behin-behineko** lagunak egiteko aukera bakarrik dago, albokoak lana noiz kenduko dion beldurrez bizi bait da hiriko biztanlea. Gizakiak **arrakasta** profesionala bakardadearekin ordaintzen du.

Psikologoak ere kezkatuta daude. Diotenez, gizakiaren gaitasun soziala pobretzen ari da, gero eta **kaskarragoa** da. Ondorioz, bai lagunartean baita bikotean ere komunikazio-falta eta bakardadea sortuko da. Baina, **zoritxarrez**, psikologoek ustetan, gizarte "gaiso" daudenaz bakarrik **ohartzen** da. Oso **lur jota** daudenak depresioak bete-bete harrapatu dituenak, joaten dira psikologo, psikoanalista edo psikiatrarengana. Zer da, ordea, depresioa? Zergatik uzten du gizakia

hain hondatuta? Bakardade-iturri al da depresioa? Galdera hauei erantzuteko, "La Depresión. Entrevista a Ramón Marques" (Integral Aldizkaria, 108 zb. 1988) artikulua eskuratu dugu. Bertan, Ramón Marques doktorea kaleratuberrria duen "Diálogos sobre la depresión" liburuaz ari da. Doktoreak depresioaren nondik norakoak argitzen ditu. Guk horietako definizio bat hartu dugu, **lantz**en ari garen gaiaren ikerketan zertxobait lagunduko digulakoan: "Depresioa indar psikikorik eza da. Indar-iturriak **agortuta** daude eta horrek min ematen du. Gizaki hori sendatzeko, indar-iturria nondik dator kion aztertzea **derrigorrezkoa** da, iturri hori bait da gizakiaren giltzarri psikikoa. Normalean, indar psikiko hori eguneroko bizitzan, pentsamoldeetan nahiz alderdi fisikoan lortzen da".

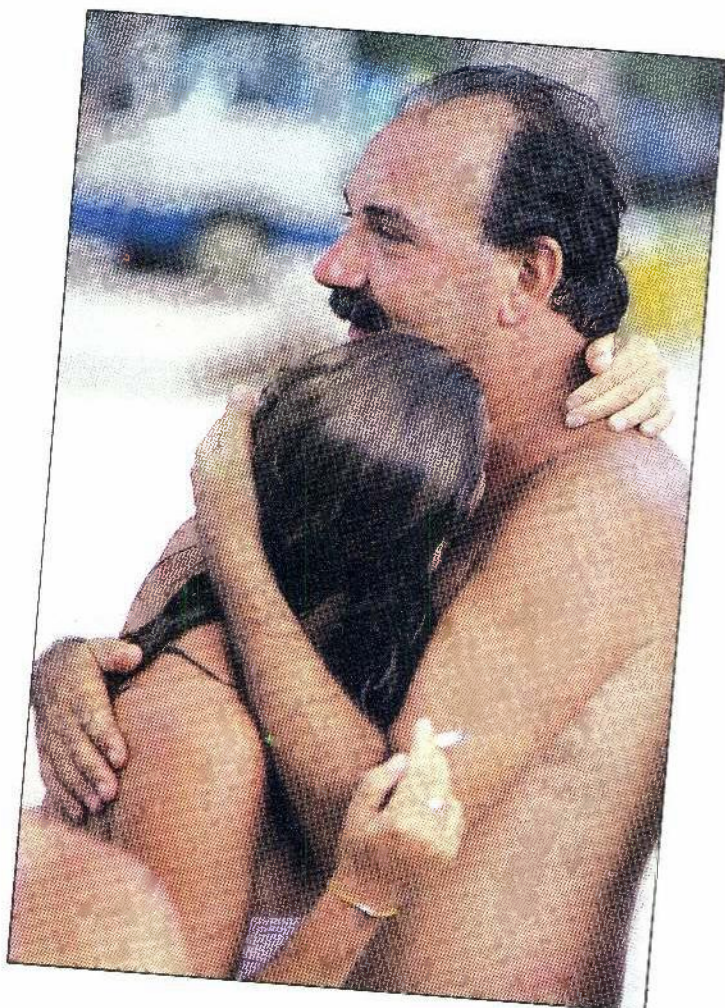
Harremanetan hasteko lekuak eta ohiturak gero eta gutxiago dira

Depresioaren ondorioak oso larriak izaten dira askotan: larriena, beharbada, **bere burua botatzeko**; bere burua zeharo galtzea, bestetan; negarrari eutsi ezinik egotea; bakardade ilunean etsita bizitzea, sarritan. Baina depresio hauek sufritzen dituztenen artean gutxi dira beren burua gaisotzat daukatenak. Izan ere, psikologo askoren iritziz, uste baino jende gehiagok sufritzen ditu depresioak. Eta, horien ustetan, hauek ere beren burua zaindu beharko lukete: "Gizarteak bere gain hartu beharko lituzke jende hau sendatzeko lanak: komunikatzeko aukerak gehiagotu, jendeartean mugitzen erakutsi, nortasuna indartzen lagundu, Gizarte urbanoan, batipat, gizakiak galduta ikusten du bere burua. Besteren iritziaren beldurra, barregarri geratzeko beldurra, **babesa** sortzen duen zirkulua hausteko beldurra... Gizakia beldur-erak bizi da. Ondorioz, agresibitatea, mesfidantza, bakardadea".

BAKARTI.—Bakar+ti. Solitario. —Ti atzizkia izakera edo joera adierazteko erabiltzen da. Adibidez: negarti, lotsati, beldurti...
EZKONGE.—Ezkongabea, ezkongaita. Soltero.
LAGUN.—Pertsona.
BAKAR.—Bat besterik ez.

ERROLDA.—Padrón.
... **EZEZIK** ... **ERE.**—Ez ... bakarrik, baizik eta...
GIZAKI.—Ser humano.
AUKERA.—Egokiera, parada.
MAKURTU.—Inclinarse.
MURGILDU.—Sartu, barneratu.
ZORI.—Arriskua.

NORGEHIAGOKA.—Lehia. Competición.
EZINIKUSI.—Bekaitza, inbidia.
BEHIN-BEHINEKO.—Aldi batekoa. Provisional.
ARRAKASTA.—Éxito.
KASKAR.—Erdipurdikoa, nolabaitekoa, eskasa.

buru nagusia. Harremanetan hasteko giroa egokitu, alegia: bidaiak antolatu, bazkariak prestatu... Bakardadeari gogor egiteko moduak, azken batean.

Kontaktu-sailek ere gero eta orrialde gehiago betetzen dituzte egunkari eta aldizkarietan. Ezkontz agentziak ere ezin hobeto doaz be-

*Gizaki urbanoaren
bakardadea nola edo hala
bizi ahal izateko
borrokatik dator*

ren lanean. Agentzia bateko nagusiak dioenez, beren laguntzari esker 100.000 bat lagunek ezkontzea lortu dute. Garai batean, 40-50 urte bitartekoek jotzen zuten agentzietara. Gaur egun, ordea, 30-40 urte bitartekoek. Dirudienek, bakardadea gazte jendearenganaino iritsi da.

Bakardadea gizaki urbanoaren azken gaitza da eta, gaitz guztiak bezala, sendatu beharrekoa. Ez da lan erraza izango. Etorkizunaren baitan geratuko da.

Bakartien elkarteak erruz

Bakartien elkarteak eta horientzako irratsaioak, argitalpenetako kontaktu-sailak, ezkontz agentziak... Nonnahi aurki daitezke tankera honetako erakundeak. Madrilgo Barne Ministeritzako erregistroan, familia-sailean, 50 elkarte dute izena emanda: ezkongaien, bizialargunen, dibortziatuen edo alargunen elkarteak, alegia. Konbinazioak ere aukeran daude: alargunak bakarrik, alarguntsak bakarrik, edo elkarrekin; emakume bizilagunak bakarrik edo elkarte mistoak... Euskal Herriko hiriburuetan ere badira horrelakoak.

Joan den azaroan Parisen Ezkongeen Biltzarra ospatu zen. Egundoko arrakasta izan zuen. 15.000 lagun bildu ziren. Elkar ezagutzeko egoera aproposak sortzea zuen hel-

Gizakiaren gaitasun soziala pobretzen ari da, gero eta kaskarragoa da.

ZORITXARREZ.—Zorigaitzez, ondikotz, tamalez.
OHARTU.—Konturatu, jabetu.
LUR JO.—Gorbeidu, etsi.
LANDU.—Joratu. Trabajar, cultivar.
DIGULAKOAN.—Digulako ustean.
AGORTU.—Agotar, secar.

DERRIGORREZKO.—Beharrezkoa, ezinbestekoa.
GILTZARRI.—Piedra angular, clave.
ONDORIO.—Ondorena. Consecuencia.
BERE BURUA BOTA.—Suicidarse.
BABES.—Geriza. Protección.
TANKERA.—Mota, modua.

BIZIALARGUN.—Ezkontidearengandik apartatuta bizi dena.
ALARGUN.—Viudo.
ALARGUNTSA.—Viuda.
NAGUSI.—Ugazaba. Patrón, dueño.
GAITZ.—Gaisotasuna, eritasuna.
ETORKIZUN.—Geroa.

SOJA, EZEZAGUN HORI

③ Orain urte batzuk soja jaten zutenak oso gutxi ziren eta **barazki-jale** amorratutzat hartzen ziren. Arrarotzat, alegia. Baina landare honen **ezaugarriak** ezagutzen direnez geroztik, gauzak erabat aldatu dira.

Sojaren **jatorria** oso garbi ez badago ere, badakigu Asiatic datorrela eta erromatarren garaian europarrek **elikagai** eta **zuhain**-moduan erabiltzen zutela. XX mendearen hasieran txinar eta japoniar **etorkinek** sartu zuten Estatu Batuetan eta, 40. hamarkadatik aurrera, lurralde hori dugu munduko **ekoizlerik** handienetakoa.

Etxeko soja

Etxean egindako sojaren sistemak, egosi, **beratu**, xehetu, **hauspeatu** eta **hartzitu** ondoren, soja **gordinean** dauden elementu kaltegarriak desagertarazten ditu.

Zalantzarik gabe, **eratorkinik** ezagunena **tofu** izenakoa da. Sojaren "gazta" da. Soja-esnearen **gatzagiaren** hauspeatzea da. Bere abantailak ugariak dira: kaloria gutxikoa, kolesterolik gabea, %4,3 koipe besterik ez du, bitamina eta mineraletan aberatsa. Soja naturala bezalaxe, oso aberatsa da proteinetan: soja-esneak behi-esneak duen proteina-kopuru berdintsua du eta **tofu**-ak **gaztanberak** duenaren antzekoa.

Elikagaien industria eta soja

Lantegietan **azala** kendu eta **xehetu** egiten da makina **ahaltsu** batez. Lehendabizi, egosi ondoren, sojaren produktu integralak sortzen dira, hala nola, irin integrala, **malutak**, semolak eta pastak; hauek %20 dute koipea, %40 proteinatan eta %25 karbono-hidratotan.

Hurrengo **urratsean**, makinak, xehetutako soja-oretik koipeak eta proteinak **banantzen** ditu. Hexano disolbatzailearen bitartez sojaren koipe guztia ateratzen dute, soja-olioa lortuz. Ondoren, hexanoa birfindu egin behar da olioak kaleratu baino lehen.

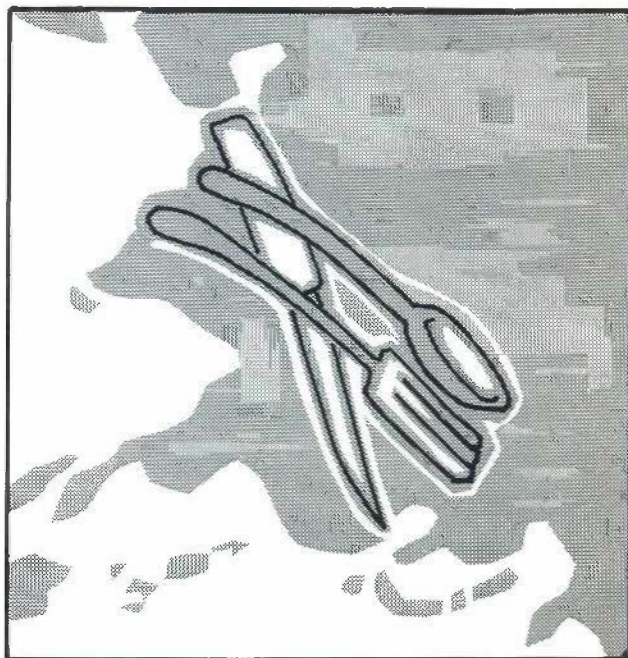
Gero, proteina asko baina koiperik gabeko orearekin, sojaren "light" produktuak egiten dira: irina, malutak, semolak eta pastak.

Azkenik, soja-proteinazko "kontzentratuak" (hauts proteinadunak) egingo dira makina bat janariren osagarri izango direnak.

Hala ere, sojatik lortzen den produkturik bitxiena "Proteina Vegetal Texturizada" delakoa dugu. Molde batzuen bitartez merkatuan dagoen edozein produkturen itxura ematen diote soja-oreari, batez ere haragiarena. **Birringailu** handi batez ahi gogorra egiten dute. Zatikatu eta, haragiaren zaporearen antza izan dezan, koloretea, espeziak eta produktu usaintsuak gaineratzen dizkiote.

Kaloria gutxikoa, proteinatan aberatsa, moldagarria, **malgua** eta merkea izaki, oso erakargarri gertatzen zaio elikagaien industria handiari.

Beraz, olio, margarina, hamburgesa begetala, pasta, ogi, ortxata, esneki, edari, freskagarri, txokolate, gozoki, maionesa, saltsa, pate, kontserba, **maneaturtako** janari eta, gainera, jaboia, zenbait margo, artilezko mataza eta, batez ere, preparatu bitaminadunetan aurkituko dugu sojaren **eratorkinik**.

BARAZKI-JALE.—Vegetariano.
EZAUGARRI.—Berezitasuna. Característica.
JATORRI.—Iturria. Origen.
ELIKAGAI.—Alimento.
ZUHAIN.—Bazka, mazka. Forraje.
ETORKIN.—Inmigrante.
EKOIZLE.—Productor.
BERATU.—Samurtu, bigundu.
HAUSPEATU.—Precipitar.

HARTZITU.—Fermentar.
GORDINEAN.—En crudo.
GATZAGI.—Cuajo.
GAZTANBERA.—Requesón.
AZAL.—Corteza, cáscara.
XEHETU.—Txiki-txiki egin. Desmenuzar.
AHALTSU.—Indar handikoa.
MALUTA.—Copo.
URRATS.—Pausua.

ORE.—Masa.
BANANDU.—Bereizi, apartatu.
BIRRINGAILU.—Trituradora.
AHI.—Papilla.
MALGU.—Flexible. Kontrakoa: zurrun.
MANEATU.—Jatekoak atondu, prestatu.
ERATORKIN.—Derivado.

ESKOLETAN, BURUAZ GAINERA, SABELA ERE BETETZEN

③ Gaur egun ume eta gaztetxo mordoskak goizean goiz etxetik atera eta ia iluntzera arte eskolan **ematen** du eguna, eskolatik **urrun** bizi direlako edo gurasoak etxetik kanpora lanean ari direlako. Eskola bigarren etxea dute ume horiek. Eskolan ikasi, eskolan jolastu eta bazkaldu ere bertantxe bazkaltzen dute. Bazkalorduko lana ezin, hortaz, **gutxietsi**, jangelan egiten bait dute eguneko **otordu** nagusia, baita **elikadura**-arloko ohiturak bereganatzen ere.

Eskolako janak ez omen du etxeakoaren zaporerik, ezta etxeakoaren kalitaterik ere. Hala uste du behintzat jende askok. Hori ez da, ordea, egia osoa. **Egun** etxe askotan ez omen da eskolako jangelan baino hobeto jaten. Izan ere, zenbait etxetako elikadura-maila jaitsi egin da, batzuetan nahikoa diru ez dagoelako, beste batzuetan, berriz, guraso biak etxetik kanpo lanean ariki, etxeko lanetarako **asti** gutxiegi dutelako. Egun, astegunetan, **potoko** jana eta bestelako **jaki** preparatuak ez dira **arrotzak** gure sukaldeetan.

Jangelaren eraketa ez da berdina eskola guztietan. Eskola batzuek bertan dute sukaldia eta **sukaldaria**. Beste batzuek, berriz, kanpotik ekartzen dute jatekoa, enpresa es-

pezialduetatik. Geroz eta gehiago dira bigarren era hori aukeratzen dutenak, eskoletako arduradunei burukomin gutxiago ekartzen bait die.

Eskola publikoetan bazkaria erdiprezioan

Gasteizko Juan Ramon Jimenez ikastetxe publikoak bere sukaldaria du aspalditik. Eskola-Kontseiluak badu aldatzeko **ahalmena**, baina nahiago du janari eginberria zerbitu inguruko herrietatik datozen ikasleei. Hezkuntzaren Ordezkaritzak sukaldaria soldatapean dauka eta, bestalde, eskolari **hainbesteko** bat ematen dio inguruko herrietako ikasle bakoitzeko.

*"Edozein etxetan bezala
bazkaltzen dute hemen, eta
batzuek etxean baino hobeto
ere bai. Aurreko urtean
behar bezala bazkaldu
gabeko jendea ere etortzen
zitzagun eskolara"*

Laguntzei esker bazkaria merke izaten dute umeek.

Laguntza horiek direla medio, bazkaria merke izaten dute umeek: ehun eta hamar pezeta **eguneko**. Tokian tokio Eskola-Kontseiluak erabakitzen du **salneurria**, gurasoek asko **ordaintzerik ez** dutela kontuan hartuta. Hala ere, otordua ez da baxerik txarra **nonbait**. Ez omen da behintzat ezer **alferrik** galtzen. Are gehiago, Juan Mari jangelaren ardura-dunak dioenez, "Edozein etxetan bezala bazkaltzen dute hemen eta, batzuek etxean baino hobeto ere bai. Aurreko urtean behar bezala jan gabeko jendea ere etortzen zitzagun eskolara, Sansomendi **auzotik** eta. Zer bazkaldu zuten galdetu eta zera erantzuten zidatzen: 'lenteja-

EMAN.—Iragan, igaro, pasa.
URRUN.—Urruti, Kontrakoa: gertu, hurbil.
GUTXIETSI.—Mespretxatu, arbuiatu.
OTORDU.—Egunean zehar egiten den janaldi bakoitza.
ELIKADURA.—Alimentación.
EGUN.—Gaur, gaur egun.
ASTI.—Beta, denbora.
JAKI.—Jatekoa, elikagaia, jatena.
POTO.—Lata.

ARROTZ.—Arraroa, ezezaguna.
SUKALDARI.—Sukald(e)+ari. Cocinero.
—ARI (-KARI, -LARI, -TARI) atzizkia egilea adierazteko erabiltzen da. Esate baterako: bertsolari, ehiztari, tratolari...
AHALMEN.—Gaitasuna; indarra, eskua.
HAINBESTEKO BAT.—Un tanto.
EGUNEKO.—Egun(e)+ko. Egun bakoitzeko.
Por día, Era berean: ikasleko, orduko, irakasleko...

SALNEURRI.—Prezioa.
ORDAINTZERIK EZ DUTELA.—Ezin dutela ordaindu.
NONBAIT.—Antza denez, dirudienez.
ALFERRIK GALDU.—Hondatu, galdu. Estropear.
AUZO.—Auzunea. Barrio.

platerkada bat' edo 'ogitartekoak' edo ezer ez. Diru-arazoak zituzten etxean, eta zenbait gurasok ez zuten etxeko lanetarako senik ere".

Juan Mari dioen arazo hori nahikoa zabaldua dago beste eskola publiko batzuetan ere, batez ere hirietako auzoetan kokatutakoetan. Donostiako Intxaurrondon, Bilboko Otxarkoagan eta abarren eskoletako jangeletara hurbiltzen dira behartsuen umeak, egunean otordu bat behinik behin behar bezalakoa egitera. Giza laguntzaileen gomendioz, udalek beren bizkar hartzen dituzte ume horien gastuak.

Jaten ere erakusten zaie

Jangelako arduradunak erabakitzen du eguneroko menua. Juan Mari hilabete osorako bat du egina. Hilean zehar eguneroko aldatzen da menua. Jatekoa errepikatuko da agian, baina konbinaketak beti desberdinak dira. Halaxe jotatzen da etxeko otorduetan ere, **ahosapaiari** lan-piska bat emateko edo. Baina zenbait eskolatan jangeletan oraindik ere bost egunetako menuak agintzen du. Astero errepikatu behar, beraz. Ez da harrizkoa eskola horietako umeak menuarekin **aspertzea** eta jan nahi ez izatea.

Jangelan hurrei jaten emateaz gainera, jaten erakutsi ere egin behar zaie. Izan ere, umetatik ikasitako ohiturak bizitza guztirako dira. Gogoan izan behar da hiru urtetik aurrera hasten direla haurrak eskolaurrean. Hasteko, hijiene-arauak erakutsi behar zaizkie —eskuak garbitzen eta—, baina, baita **labana** erabiltzen, hotsik egin gabe jaten eta abar. Bestalde, **dastamena** ere **hezten** da. Osasunerako kaltegarriak diren produktuak gutxiago jatera ohitzen dira umeak eskolan. Gatz eta **koipe** gehiegiko janak geroz eta gutxiago ikusten dira jangeletan.

Haurren heziketa ez omen da eskolorduetara bakarrik mugatzen. Gai honetan bat datoz gaur egun maisu-maistra guztiak. Elikadura-arloko heziketa ere beharrezkoa da. Dena dela, ez datoz bat Hezkuntzaren Ordezkaritzarekin, maisu-maistrak jangeletako arduradun eta **zaintzaile** izatera behartzen bait dituzte. Maisu-maistra askoren ustez, horiek ez dira beren eginbeharrak. "Horre-

Iluntzero sukaldea garbi-garbi uzten da.

*Elikadura-arloko heziketa
ere beharrezkoa da eskolan.
Dena dela, maisu-maistra
guztiak ez datoz bat
Hezkuntzaren
Ordezkaritzakoekin,
jangeletako arduradun eta
zaindari-lanak egitera
behartzen bait dituzte*

tarako beste langile batzuk hartu behar lirateke —dio maisu batek— Eskola batzuetan, Agurain eta Langraitzan, esate baterako, maisu-maistrek ezezko **borobila** eman dute eta udalek hartu dute beren gain jangelen ardura".

Kanpotik ekarritako jana geroz eta gehiago saltzen

Arrasateko Auzo Lagun enpresak eskola eta lantokietako jana **maneatzen** du, baita behar den lekuraino eramane eta zerbitu ere. Ez da enpresa sortuberria. Hogeitabat urte daromatxate langintza horretan eta itzal handia hartu dute. Urte guzti hauetan hijiene-arauak zehatz-mehatz bete dituzte, eta **ez alferrik**. Ez omen dute infekzio-arazorik izan. Ez da arlo honetan hori esan dezakeen lantoki asko izango. **Epeka-epeka txertoak** hartzen ditugu. Eguneroko

arropa garbia jazen dugu: **amantala**, **txanoa**, eskularruak... Iluntzero sukaldea garbi-garbi, txukun-txukun uzten da. Izan ere, salmonella eta horrelakoak gauza horietan kontuz ez ibiltzetik etortzen dira.", dio Mari-bi Orobengoa saltzaileak.

Berrogei bat eskolatan **banatzen** dute bazkaria, eskola publiko zein pribatutan, baita ikastola dezentetan ere. Bi motatako jana dute saltgai: **beroa** eta **izoztua**. Beroa, eginberria eramane behar da eskolara, **ahal dela**, beroa. Izoztua, berri, bost bat egunez gorde daiteke. Jana maneatu bezain laster, ondo estalita, hoztu egiten da. Ordu beteetan hiru-bost gradutara jaisten da. Izoztu gabe eskolara eramane da eta hantxe berotzen **labe** berezietan. Asko eramane omen da bigarren janari-mota hau. "Janari hoztua hartzen duen eskolak, noizbait, aproba egiteko, beroa eramateko eskatuko du. Baina osteraz hartzura joko du", dio Mari-bik.

Menuari dagokionez, elikaduran espezialdutako mediku bat, saltzaileak eta sukaldariak elkartuta, egiten da hurrengo hileko menua. Alderdi guztiei **erreparatzen** zaie, kaloriari, proteinei, zapoari eta abar. Zortzi egun aurretik edo, menuen taula hori eskola guztiei bidaltzen zaie, aldaketarik nahi duten esan dezaten. Izan ere, umeentzat menu bakarra egiten badute ere, enpresetarako dituzten beste hiru menuetatik plateren bat edo beste aukeratzeko modua dute eskoletako arduradunek.

OGITARTEKO.—Bokadilloa.
BEHARTSU.—Txiroa, pobrea.
BEHINIK BEHIN.—Gutxiarik, behintzat.
BEHAR BEZALAKO.—Itxurazkoa, tajuzkoa.
GOMENDIO.—Aholkua, kontseilua.
BIZKAR.—Kontura, gain.
ALDATU.—Cambiar, variar.
AHOSAPAI.—Paladar.
ASPERTU.—Gogaitu.
LABANA.—Cuchillo.

DASTAMEN.—Sentido del gusto.
HEZI.—Educar.
KALTEGARRI.—Nocivo.
KOIPE.—Grasa.
MUGATU.—Limitar, reducir.
ZAINZAILA.—Begiralea.
BOROBIL.—Biribila. Redondo, rotundo.
MANEATU.—Atondu, prestatu.
ITZAL.—Fama, izena.

EZ ALFERRIK.—No en vano.
EPEKA.—Aldian-aldian.
TXERTO.—Vacuna.
AMANTAL.—Delantal.
TXANO.—Gorro.
BANATU.—Distribuir.
IZOZTU.—Congelado.
AHAL DELA.—Ahal bada.
LABE.—Horno.
ERREPARATU.—Begiratu. Reparar.

TEST PSII MATXISTA

③ Seguraski haxe da azken hoge urteotan sarrien erabili den irain-hitza. Hitzetik hortzera erabiltzen dute batzuek hitz hau, zenbaitetan hitzaren testuingurutik kanpo ere bai. Hitzaren esanahia zabaltzen doan heinean, gizaseme guztiak errudun-konplexua hartzen ari dira. Nola jokatu behar ote dut emakumeak ez mintzeko? Nola pentsatu behar ote dut? Test psikologiko honi erantzunez, gizonezkoek, agian, aurkituko dute argi-piska bat.

1.—Etzetik kanpora lan egiten duzue andreak eta biok. Nola banatzen dituzue etxeko lanak?

- a) Nik kafea prestatzen dut eta egun seinalatueta janari goxoren bat ere bai. Ezin utziko diot lan guztia andreaki.
- b) Ez dakit etxeko lanak egiten, ez didate erakutsi eta.
- c) Gehiena neronek egiten dut. Bestela, berehala hasiko zait matxista naizela esaten.
- d) Erdibana egiten dugu gutxi gorabehera.

2.—Haur txikiak dituzue. Zein koloretako arropak erosten dizkiezu?

- a) Neskari arrosak eta zuriak. Mutilari, berriz, urdinak eta zuriak.
- b) Nik ez dizkiet erosten. Andreaken lana da hori.
- c) Gustatzen zaizkidanak: arrosak, horiak, urdinak, zuriak... Baina hau ere garbi utzi nahi dut: ez dut sexuaren arabera erosten.

3.—Zein joaten da eskolako gurasoen bileretara?

- a) Ni ez behintzat. Emakumea besterik ez da izaten bilera horietan.
- b) Txandatu egiten gara gehienetan. Baina, batzuetan, biok ere joaten gara.

c) Ni beti. Haurren heziketa garrantzitsuegia da emakumeen eskuetan uzteko.

4.—Bion diruaz erosi zenuten autoa, baina gidatu zeinek gidatzen du?

- a) Halabeharrez, nik. Hamaika aldiz esana diot bolantea hartzeko, baina ez omen zaio gustatzen. Niri ere ez, baina...
- b) Nik. Andreak kotxea hartuz gero, akabo. Tailerrean ibili beharko nuke etengabe.
- c) Batzuetan, nik. Beste batzuetan, andreak.

5.—Tabernan zaude neska batekin. Zerbait hartu ondoren, ordaintzeko garaia heldu da. Zeinek egingo du lantxo hori?

- a) Ahal dela, hark ordaintzea hobe, diru gutxi daukat sakelean eta.
- b) Emakume bati ordaintzen utzi, ezta...!
- c) Aurrekoa hark ordaindu duenez, oraingoa neuk egin behar.

6.—Dantzatokian zaude. Halako batean neska batek dantza eskatu dizu...

- a) Baita nik baiezkoa eman ere.
- b) Ezetz esan diot, tuntun samarra dirudi eta.

c) Ezetz esan diot. Emakumeak neronek aukeratzea gustatzen zait.

7.—Enpresa bateko buru zara. Lanak eta banatzeko orduan, zeini eskainiko diozu ardura handieneko lanpostua?

- a) Gehien balio duenari.
- b) Emakumeren bati. Horrela izango dut harekin bilera goxo-goxoak eta egiteko aukera.
- c) Gizonezkoari. Andrazko bati eskainiz gero, haren azpikoek ez dute onartuko eta.

8.—Gauetz emakume bat ikusi duzu mozkor-mozkor eginda kalean, bera bakarrik. Zer pentsatu duzu?

- a) "A ze atxurra daramana!"
- b) "Gaixoa! Horrela ibiltzeko ez da burutik oso sano egongo".
- c) "Emakumeak ere horrela! Hamaika ikusteko jaioak gara!"

9.—Aita-semeak batera eskiatzera joan dira. Handik zetozela, istripua izan dute. Aita hil egin da eta semea ospitalera eraman dute. Kirofanoan sartu, eta orduantxe konturatu da medikua, etzanda dagoena bere semea dela... Zenbat denbora behar izan duzu egoera hori ulertzeko?

- a) Bost segundo baino gutxiago.
- b) Ez dut ulertu. Aita hil bada, nola liteke medikua aita izatea?
- c) Bost segundotik gora.

10.—Andrea bere adiskideekin afaltzera joan da. Zu, berriz, etxean gelditu zara.

- a) Oheratu eta berehala loak hartu nau.
- b) Ohean esna egon naiz hura etorri arte.
- c) Goizeko hirurak eta andrea etxeratu gabe! Sutan, haren bila joan naiz.

IRAIN.—Laidoa. Injuria.

HITZETIK HORTZERA.—Eten gabe, oso sarri.

ZENBAITETAN.—Batzuetan.

HEINEAN.—Neurrian. A medida que.

GIZASEME.—Varón.

ERRUDUN.—Errudun. Kulpa duena. Era berean: bizardun, adardun, dirudun...

MINDU.—Dolerse.

BANATU.—Distribuir.

ERDIBANA EGIN.—Bakoitzak erdia egin.

HORI.—Amarillo.

SEXUAREN ARABERA.—Según el sexo.

TXANDATU.—Turnarse.

GARRANTZITSU.—Garrantzi+tsu. Importante. Era berean: eurtsu, arriskutsu, gogatsu...

HALABEHARREZ.—Derrigorrez, ezinbestean.

HAMAICA ALDIZ.—Askotan, sarritan, maiz.

GARAI.—Denbora, sasoia.

AHAL DELA.—Ahal bada.

SAKELA.—Poltsikoa, patrika.

TUNTUN.—Ergela, txolina, txoroa.

BURU.—Jefe.

ARDURA.—Responsabilidad.

KOLOGIKOA

AL ZARA?

11.—Andrea/adiskidea eta biok hondartzara joan zarete. Emakume asko dago bularretakorik gabe.

- a) Baita nire andrea/adiskidea ere. Zergatik ez?
- b) Ondo iruditzen zait. Ondo egindakoak agerian egon behar du. Baina nahiago dut neure andrea/adiskideak bu-larretakoa soinean eramatea.
- c) Andreari/adiskideari ez diot goiko partea **erazten** uzten. Adin honetan nola hasiko da, ba, horrelako gauzak egiten?

PUNTUAKETA

1-a)	3	b)	4	c)	1
2-a)	2	b)	3	c)	1
3-a)	3	b)	1	c)	3
4-a)	1	b)	3	c)	2
5-a)	1	b)	3	c)	1
6-a)	1	b)	1	c)	3
7-a)	1	b)	3	c)	3
8-a)	1	b)	3	c)	3
9-a)	1	b)	3	c)	2
10-a)	1	b)	2	c)	3
11-a)	1	b)	2	c)	3

SOLUZIONI

Matxista ez zara, baina, beharbad, tonfoa
 bai. Gauza bat da erakumetzkoak gizase-
 meen maila berean jartzeez, eta beste bat,
 matxismo-solaketaren beldurrez, gizona
 haren mendean jartzea. Emakumezkoek be-
 rren eskubideak dituzte. Bai, baita gizase-
 meek ere. Inork ez du inoren eskubitu izan de-
 har, ala bai?

13 puntuik bekers

Gizarte berriarek aipatutako hazte zaudela dirudi, zure erantzunak eragizkoak badira ber-
hizitzaile zure ondoan da izi diruten erakundeak
guzuzen gaituzte; beraz, gaituzte zurekin. Zurekin
kezu baditza: ez jarraitu nik egin. Adarra josten
ari zaitzazu.

Dena dela, gizatasunean ariaren ez dugu
barikarista handirik izango seguraski. Batek
baino gehiagozko iraditzaileak hartuko zaitu.
Egizu barmak agintzen dizunak. Zail da alde
batekoak zail besteak gustora edukitzea.

13 puntutik 15era

Best hau inot erakutsi gabe bete duzu
Baiez! Aldameneko horrek ikusiz gero, aka-
ba! Tomatek baino gorrago jarriko zinateke

Łzin esan maxixias ez zenonik Agüan, ez ez
kunizak urrutirako arresotik iritea. Penise-
kera, chituxak eta abar haurtzarora ikasi eta
gainera, ez da beti errentagarria ere. Batzue-
tan oso erosot izaten da gure zerbizurako
norbit edukitzea

15 puntutik 23ra

agruu uerba nre tazea dano
gegnu kysa nznz zez
gizotossun handrik
izartg ewekuneggen
gizzeek nuz behtinat
gizzeek handrik baten
euskarat edukio
dait biltuzte Helduaxegon
behtabada ez
dunz horraezko atazotz
ingoa. Honek uue
mestakizun gizea
dunz euzer eue nznz
dunz gizea. Baxarik
gizdu baxatza nora jo
la, badun behtinatza

23 puntutik aurtora

erak ez zail lotatzen gainera, best horien
erabateko maitasiz zara. alatek! Eta ho-
duzu egizaleasun hori, zan ere, za dago
gauza lotzagarrigorik, ere batean pentsatu
eta jakatu ondoren, besteren aurrean besteak

AUKERA.—Egokiera, parada.
ANDRAZKO.—Emakumea.
AZPIKO.—Mendekoa.
ATXUR.—Mozkorra, karga.
GAIXOA.—Gajoa. Pobre, desgraciada.
ISTRIPU.—Ezbeharra. Accidente.
ULERTU.—Konprenitu.
ESNA.—Erik hartu gabe. Despierto.

SUTAN.—*Haserre, suminduta.*
BULARRETAKO.—*Sostén.*
ERANTZI.—*Desvestirse.*
ADIN.—*Edad.*
ALAFEDEI.—*Alajainkoa, alajaina! (Harridura adierazteko esamoldeak).*
ZEURE ALDE.—*A tu favor.*
HAURTZARO.—*Haurtza+aro. Infancia. Era berean, zahartzaro, gatzaro, helduaro...*
ERRENTEGARRI.—*Onuragarri. Rentable.*

EROSO.—*Cómodo.*
ALDAMEN.—*Ondoa, alboa.*
APROPOS.—*Propio, berariaz.*
HEZI.—*Educar.*
JARAMON EGIN.—*Kasu egin, arreta jarri.*
ADARRA JO.—*Tomar el palo.*
ARRAKASTA.—*Exito.*

KRIXPINEN ALEAK

- ④ —Baina, baina... Krixpin, kontuz botatzeko gero!
 —Bai, zera! Adar **mehar** honetan, edozein moduz ibili naitekeela uste al duzu?
 —Baina, niri eskura botatzen ez badizkiak, sagar denak **mailatuak** eramango zizkioagu amonari...
 —Eta zer inporta zaio? Erreta **jatea** daukagu... Azukre eta ardo-pixka batekin. Gustora aritzen zara zu mingain-puntarekin ezpainak **milizkatzen**.

Krixpin **kattagorri** baten gisara dabil, adarrez adar, **sagarrondoaren** gorengo puntetako **errege-sagar** ale banakakoak biltzen. **Hondoan**, gora begira, bi eskuekin osaturiko txokoa sagarra nola hartuko zain, aitona.

- Adar gutxien dagoen aldetik bota ezak.
 —Bai, ustez, bai. Baina, zuk **harrapatzerako** beti jotzen du adarren bat, eta akabo.
 —Esan diat, bada, nik... saski ttikia ekartzea nahikoa huela.
 —Esan dizut, bada, nik ere zuri, saski ttikia eta **mandioko** "xexto" ttikia ere baietz, topatu ditudala, baina **gakoa**, burdinezko gakoa ezetz, ez dudala inon topatu... Alanbrezkoa, bai, hantxe zegoen nik utzitako tokian, **iltzetik** zintzilik; baina burdinezkoa, **auskalo**...
 —Alanbrezkoa bera, batere ez izatea baino hobe genian.
 —Ahaztu al zaizu **santio-sagar** ederrak **azokarako** biltzen ari ginela gertatua?
 —Orduan besa-saskia ekarri genian, ordea. **Besa-saskiak**, berak bakarrik ere, **hutsean**, ia-ia doblatzen dik alanbrezko gakoa, motel.

- Aaale! Orain ere joan zaizu behera boteka. Eta ederra zen, bada, horixe. **Nahiago nuke** amona begira balego...

- Utziegiok bakean amonari eta bota hobeto sagarrak.

- Oraingo tamainan, attona, amonak ez du lan askorik izango bihar azokara sagarrak **garraiatzen**...

- Baina... Krixpin, orain ere sagar-jaten ari haiz? Esan diat, bada, sagarrak **jatekotan**, jaisteko salto batean eta jateko lasai hemen, **biribilka** joan direnetatik...

- Banoa.

"...noa" bukatzearekin batera, aitonaaren aurrean zegoen Krixpin, zintzilikatu ere gabe, **jauzi** batez zuzen jaitsita.

- Ekarrieidak niri ere **asun** beltz horien ondora joan den ale **muxugorri** hori.

- Zein? Hau? Ia **ximurrak** ere badauzka eta... **Hel-duegia** dago hau, aitona. Hor saskian badituzu askoz gordinagoak.

- Bai, zerako zera! Ez al dakik ezingo diedala hortzka egin neure ahoko erraminta **koloka** hauekin?

- Ai, ene! Hau atton tranposoa daukadana! Lehen-go astean, San Martinetako jaietan, txuleta **eder askoa** manejatu zenuen ba...

- Hau iloba deabrua! Baina, hik ez al duk ikusten txuleta bestela ere zatikatzen dela eta, apurka-apurka, ahoan alde batetik bestera, azkenerako **eho** eta xehetu egiten dela? Sagarrari, ordea, hortzak sartu eta krausk! tira egin behar diok aurre-

ALE.—Ateraldia. Ocurrencia, salida.

MEHAR.—Mehea, Delgado.

MAILATU.—Kolpatu, jo. Abollar, magullar.

JATEA DAUKAGU.—Jan dezakegu.

MILIZKATU.—Miaztu, miazkatu. Lamer.

KATTAGORRI.—Urtxintxa. Ardilla.

SAGARRONDO.—Sagar+ondo. Sagar-
 bola. Era berean: intxaurrondo, pikondo,
 gerezondo...

ERREGE-SAGAR.—Errezil-sagarra. Manza-
 na reineta.

HONDO.—Behea, barrena. Fondo.

HARRAPATZERAKO.—Harrapatu baino le-
 hen.

MANDIO.—Baserrietan belarra eta aleak
 gordetzeko izan ohi den lekua.

GAKO.—Gancho.

ILTZE.—Clavo.

AUSKALO.—Batek daki. Véte a saber, quién
 sabe.

SANTIO-SAGAR.—Manzana santiguada.

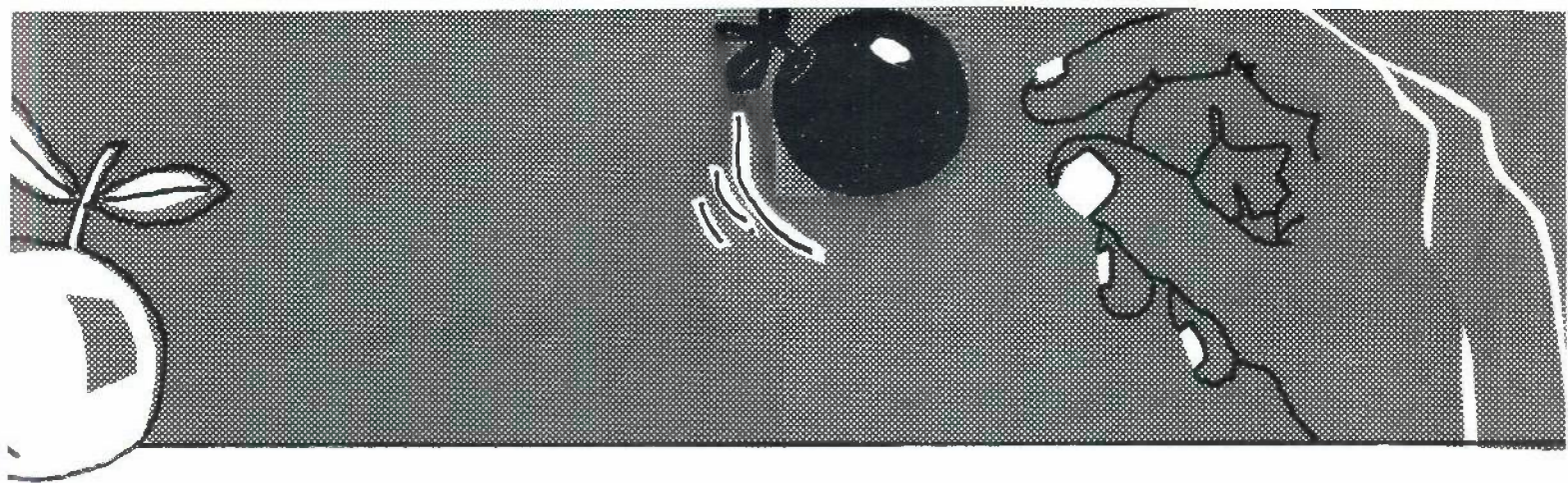
AZOKA.—Merkatua, plaza.

BESA-SASKI.—Besotik zintzilik eramateko
 saskia.

HUTSEAN.—Hutsik, besterik gabe.

NAHIAGO NUKE.—Ojalá.

GARRAIATU.—Karreatu, eraman, eroan.

IPUINA

na. Horixe ezin diat nik hortz **bakan** eta koloka hauekin...

—Ixo, ixo; amona baratzer dihoa, perrexiletara-
-edo; ikusi egingo gaitu. **Noan** gainera.

Kattagorria, huraxe kattagorria! Halaxe zen Krixpin, **zuhaitz-gerriri** bi eskuekin heldu, abarkak trabatu, ipurdia atzeratu eta hondotik gainera abiatzen zenean. **Amen esaterako**, sagarrak banaka aitonari kontuz botatzen genuen, diximulo-apur batez ere bai, oraingoan.

Amona eskukadatxo bat perrexil bilduta zetorrenean, halaxe oihukatu zion ilobak:

—Amona, a zer nolako sagarrak! Bihar **arrapaladan** kenduko dizkizute, baietz!

—Ez zekiat, bada. Bion artean jan dituzuen horiek, **behinik behin**, ezin salduko...

—Jolin! **Antzeman** digula, attona! Zu adina bada malezitan...

—Zer uste huen ba? Isilik egotea huen kontu. Nik bezala ezagutuko bahu "gure **atxua**", ez huen tentatuko, ez!

—Eta... baietz, attona; zuk amona asko maite duzula; baietz...

Harritu, lehen mementu batean, bai, harritu zen Joxe Andres, baina ohituta zegoen iada **ustegabeko** galdera-muestra horretakoetara. Horrelako galderak medio, Krixpini esker, a zer gimnasia bitxia egin beharra izaten zuen batzuetan. Oraingoan ere bazetorkion zeozer.

—Baietz? Zer bada...!

—Ez. Lehengo batean, Zubiberriko Joxejoxek esa-

ten zuen, berak, ezkontzekotan, bi urtetarako **barrik** nahikoa zukeela.

—Hire edadean horrelakoak pentsatzea libre duk.

—Nik ezetz, ba! Nik esaten nion, izatekotan, zu eta amona bezala nahi nuela nik. Ezkondu, urtetan, luzaro, elkarren ondoan bizitzeko; festa-egunetan-eta, amonari gerritik xuabe-xuabe heldu eta "zeinen apaina jarri zaigun gure atxua e!", zuk bezala, kariñoz, esateko, eta...

—Hori beste arrazoirik ez huen asmatu? Horrela utzi hioan?

—Hori arrazoi politena eta goxoena izan zen, niri neroni gerorako gustatuko litzaidakeena. Noski esan nizkiola bestelakoak ere, bai galantak. Bota nizkion **latzak**.

—Aber, aber...

—Ea pentsatu al duen bere aita eta ama bi urtetarako ezkondu balira, ez zuela berak, seme bigarrena denez, jaiotzeko **aukerarik** izango...

—**Bejondeikeala**, Krixpin, ez zegok beste bat hi bezalakorik!

PELLO ZABALA

JATEKOTAN.—Jan nahi izanez gero, jan nahi baduzu.

BIRIBILKA.—Biraka, bilinbolaka. Rodando.

JAUI.—Saltoa.

ASUN.—Osina. Ortiga.

MUXUGORRI.—Gorriska, gorria. Colorado.

XIMUR.—Arruga.

HELDU.—Zoritua, umotua...

KOLOKA.—Lasaitua. Flojo, movedizo.

EDER ASKO.—Oso ederra.

EHO.—Txikitu, xehetu.

BAKAN.—Bat edo beste, gutxi.

NOAN.—Joan nadin.

ZUHAITZ-GERRI.—Enborra. Tronco.

AMEN ESATERAKO.—Instant batean. En un santiamén.

ARRAPALADAN.—Tarrapataka, lehiaka, presaka.

BEHINIK BEHIN.—Behintzat.

ANTZEMAN.—Ohartu, konturatu.

ATXU.—Atsoa, emakume zaharra (Amultsu-ki esan ohi da askotan).

USTEGABE.—Ezuste.

LATZ.—Handia, gaitza, ikaragarria, gogorra.

AUKERA.—Egokiera, parada.

BEJONDEIKEALA.—Ederki, oso ondo, zorionak. Bravo. Era berean: bejondeizula, bejondeizuela, bejondeiola...

TXARO ARTEAGA:

"BETI IZAN NAIZ—— ——ETXEZALE"

③ Begi onez ikusten du jendeak 44 urteko donostiar hau. Donostiako Andia kalean, 13. zenbakian, besteak beste, HABEk egiten du lan. Etxe horretako laugarren **solairuan** Ateneoa dago, eta hantxe eskatu genuen Txaro Arteagari elkarrizketa egiteko baimena. Baiezkoa eman ziguten. T. Arteaga Ateneon sartu eta, baimena eman zlgunak ikusi zuenean, hauxe esan zuen: "Zurekin hitz egiteko al zen? zu zara eta etxe honetako erregina..." Beste bi emakumek ere esan zioten zerbait: "Oso ondo hitz egin zenuen atzo telebistan. Segi horrela, emakumeon eskubideak defendatzen". Euskadi Irratian lan egiten duen Txomin Artola kantaria ere agurtu zuen. Irratia... Askok maite du irratiak Txaro, ez bait ditu alferrik **eman** 24 urte Herri-Irratian. Orain, ordea, beste lan bati **ekin** dio, erantzunkizun handiko lan bati: Emakumearen Euskal Erakundeko zuzendari **izendatu** dute. Beraz, berari dagokio, ez berari bakarrik, ordea, Euskal Herriko emakumeen eskubideak teoria **hutsean** gera ez daitezen ahaleginak egitea. Eta, goraxeago ikusi dugun bezala, hasia da dagoeneko zenbait emakumeren estimazioa jasotzen.

Haurtzaro alaia izan zuela aitortu zigun. "Batzuk izaten dute oroitzapen txarrik; nik, ez. Batez ere, familiartean pasatzen nuen ondo. Amaren aldetik lehengusu asko ginen eta denak elkarrekin ibiltzen ginen... Uda hondartzan pasatzen genuen ia, eta negua, berriz, etxez etxe. **Lapur-poliziaketan eta jolasten** nintzen neure anaia eta lehengusuekin". Lapurra ala polizia, zer zuen nahiago galdetu genionean, barrez hasi zen: "Ez dakit ba; txikiena nintzenez, besteek agindutakoa egiten nuen".

Betidanik izan du umore ona Txarok.

SOLAIRU.—Bizitza. Piso.
EMAN.—Iragari, pasa.
EKIN.—Heldu, hasi.
IZENDATU.—Nombrar.

HUTS.—Soila. Mero, puro.
HAURTZARO.—Haurtza+aro. Haur-garai.
Infancia. Era berean: zahartzaro, helduaro, gaztaro...

LAPUR-POLIZIAKETAN JOLASTU.—Jugar a guardias y ladrones.

Eskolan moja teresiarrak izan zituen irakasle. "Oso jantzi berezia eramaten genuen, "Las Vespas" deitzen ziguten. Orduan ez zitzaidan inporta uniforme eramatea. Mojak nahikoa modernoak ziren, normal jantziak ibiltzen ziren... Ez, ez etxean, ez eskolan, ez didate erlijioa inposatu. Ez dut izan halako traumarik".

"Oraindik ez dakit zer izan nahi dudan"

Txarok hori esan badigu ere, dagoeneko gauza asko izan da: "Nere lehen lana bulego batean egin nuen. Konturatu nintzen hura ez zitzaidala gustatzen, eta hau ez zela munduaren zilborra, eta beste herrialde batzuk ikusi eta beste hizkuntza batzuk ikasi behar nituela pentsatu nuen. Parisera joan nintzen frantsesa ikastera. Lehendik ere banekien, eskolan eta akademia batean ikasita. Urte bete egin nuen "Alianza Francesa"n. Oporretarako bueltatu nintzenean, ingelesa ikastera Ingalaterrara joateko asmoa nuen, baina garai hartan ama hil zitzaidan. Orduan sartu nintzen ni irratian. Beste lagun batek ere joan nahi zuen, eta nik lagundu egin nion. Biok egin genituen examinak eta ni geratu. Eta 24 urte eman ditut hor... Ez dut lehen eguna gogoratzen, baina lehen egunak bai. Dena aldrede egiten nuen. Baina oso lagun onak nituen ondoan, oso profesional onak. Pazientzia handia hartu zuten nerek. Irratian era guztietako saioak burutu ditut: elkarrizketak, antzerkiak irratian, lehiaketak, sketchak, publizitatea... "Publizitatea egiteko, antzezle ona izan behar duzu, oso minutu gutxitan adierazi behar duzu guztia". Azken boladan, milaka haurrek izan dute Txarok egindako irratsaioez gozatzeko aukera.

Lehen esan dugu antzezle bezala ere jardun zuela irratian bertan, baina baita jendarean ere, Jarrai taldeko partaide izan bait da. Gerora begira, noiz ez daki,

Nahiago dut mendia itsasoa baino.

*Milaka haurrek izan dute
Txarok egindako irratsaioez
gozatzeko aukera*

*Amaren aldetik
lehengusu asko ginen.*

IRAKASLE.—Iraka(t)s(i)+le. Maisua. —LE atzizkia egilea adierazteko erabiltzen da. Esate baterako: entzule, jale, edale, antzezle...
ZILBOR.—Zila. Ombligo.

GARAI.—Denbora, sasoi.
BURUTU.—Egin.
BOLADA.—Denboraldia. Temporada.
AUKERA.—Egokiera, parada.
PARTAIDE.—Kidea, sozioa.

Batzuk izaten dute haurtzaroko oroitzapen txarrik. Txarok ez.

baina gustatuko litzaioke arlo horretan aritzea. Edo agian kantatzeari ekingo dio. "Begira, hori ez dut sekula egin, eta gustatuko litzaidake. Gainera, nire alabak oso ondo kantatzen dudala esaten dit" zioen erdi-txantxetan, erdi-serio. "Iparragirre. Zure Oroiz" diskoan Beltzarana poesia errezitatu zuen. Telebistan ere ibilia da bikoizketa-lanetan; "Hori da momentu honetan gehien gustatzen zaidan lana".

Ezerezetik hasi beharra

Esan bezala, Emakumearen Euskal Erakundearen zuzendari jarri dute. Administrazioan lan egiten duen lehendabiziko aldia da. Lehendik ez zegoen ezer arlo horretan: "Horixe izan da zailena, ezerezetik hastea. Ez zegoen azpi-egiturarik, enpresa bat sortzea bezala da". Lehentasunei buruz galdetu genion: "Legearen aurrean gizona eta emakumea berdinak dira, nola edo hala, baina praktikan berdintasun hori ez da egiazkoa. Herri honetan kontuan hartzen dira emakumeak maila batean, baina, behin maila hori gaingiduz gero, ez dira emakumez gogoratzen, eta nik ez dut uste emakumeok gizonetakoak baino tontoagoak garenik. Proiektu bateratzailea da nirea, emakume guztiek esku hartzea nahi dut, eta hori ez da erraza herri honetan, ez bait gara batere tolerantetarako. Gure eginkizuna oso zabala da. Lehenik eta behin, non eta nola gauden jakin behar dugu, zer pentsatzen dugun, datuak jaso, estudio on bat osatu, bes-

Ihauterietan moda-desfileak eta aurkezten zituen.

ARLO.—Saila, esparrua, eremua.
BIKOIZKETA.—Doblaje.
AZPI-EGITURA.—Infraestructura.
LEHENTASUN.—Preferencia.
GAINDITU.—Garaitu. Superar.

BATERATZAILE.—Batera(tu)+tzaile. Unificador. —TZAILE atzikia egilea adierazteko erabiltzen da. Esate baterako: erretzaile, gaitzaile, sortzaile...

Oso profesional onak aurkitu zituen Herri-Irratian.

te herrialde batzuekin alderatuz, nola gauden ikusteko, eta herrialde horietan aurrerapenak lortu asmoz zein pauso eman dituzten jakiteko". Kargu publikoa izateak irudia zaindu beharra eskatzen du, baina Txaro ez du horrek lar arduratzen. Txukun joatea du atsegin. "Askoz ere garrantzi handiagoa ematen diot harremanari, **iza-kerari**".

Oraingo lan berri hau dela eta, emakumeei buruzko irakurketak areagotu egin ditu. Historia emakumeek beraiek nola kontatu duten jakin nahi du. Psikologiari buruz ere irakurtzen du. Saiatzen da inguruko jendea nola bizi den ikusten, "eta konturatu naiz askotan gauza bat esaten dela, eta gero beste bat egin".

"Gustatzen zait garai hau"

"Emakumea hobeto bizi da orain. Ez dakit datozen garaiak gehiegi gustatuko zaizkidan, ez naiz batere ordenadorezalea. Datorren mundua oso ordenadoreen mundua izango dela uste dut. Mundua gehiegi errobotizatzen ari gara, eta ez nago batere horren alde. Etxean garbigailua dut, eta botoi batzuk zertarako diren ere ez dakit. Behar-beharrezkoena dakit bakarrik. Izan ere, daramagun bizitza, hain lehiari emana..." Eta jende asko frustratuta bizi da: "Hori, askotan, **helburuak** jarri behar ez diren lekuetan jartzen direlako gertatzen da. Senarrak esaten dit ez dudala anbizio handirik. Bai. Egia da. Ez nabil karguen eta antzeko gauzen atzetik. Nik beste era bateko anbizioak ditut: neure izakera sendotu nahi dut, pertsona egokiagoa izan. Gainera, gizarte honek jartzen dizkizun helburuak, telebistak eta, hain dira politak! Eta badirudi helburu horiek lortzen ez badituzu, frustrazioan bizi behar duzula. Baina helburu horiek ez dira egiazkoak. Beti dago motz gelditzeko beldurra. Orduan ez zait gaizki iruditzen ausarta izatea. Uste dut pertsonak baduela gaitasun asko **garatu** gabe, eta, gartzekotan, ausarta izan behar duzu".

"Behiak izugarri gustatzen zaizkit"

Askok kostatzen zaio Txarori lan bat utzi eta beste bati ekitea. "Eta baita etxetik aldatzea ere. **Agian** Tauro naizelako edo. Bidaiak egitea ez zait gustatzen, ke ba! Oso bitxo arraroa naiz. Bi aldiz bakarrik aldatu naiz etxetik, **ezkondu** nintzenean, eta gero, beste behin. Oso etxezalea izan naiz betidanik, ez naiz juergazalea izan. Bakardadea asko estimatzen dut, familiarekin egotea alegia. Etxean lurra daukagu, eta han aritzen naiz atxurrekin. Loreak eta **landatzen** ditut, baina ez ditut moztzen. Loreak lurrean ikusi nahi ditut, ez **lorontzietan**. Hala ere, senarrak oparitzen dizkit. Esku-lanetan ere aritzen naiz. Tapizak oso ondo egiten ditut". Orain Oartzunen bizi da: "Oartzunek duen herri-kutsu hori zoragarria da. Batzuetan baserritarrak ikusten dituzu plaza astoarekin, lasai-lasai hizketan. Guk noiz hartzen dugu hizketarako denbora? Ez diote presari hainbesteko garrantzirik ematen. Askotan enbidia ematen didate. Nahiago dut mendia itsasoa baino, eta ni itsasokoa naiz. Mendiaren usaina dut atsegin, belarrarena, arbolak... Batzuetan gustora joango nintzateke mendira **behizain**. Behiak izugarri gustatzen zaizkit, daukaten lasaitasun horregatik edo. Katua ere izan dut etxean, baita txakurrak ere. Orain Gasteizera joaten naiz, eta han pasatzen ditut egun batzuk. Eta, agian, horregatixe sentitzen dut geroz eta gehiago etxearen beharra.

Proiektu bateratzailea da nirea, emakume guztiek esku hartzea nahi dut

Txaro, bere alabarekin.

ALDERATU.—Konparatu, erkatu.

TXUKUN.—Garbi, taxuz.

ATSEGIN.—Gogokoa, gustokoa.

IZAKERA.—Iza(n)+era. Izateko modua, nortasuna. Era berean: ibilkeria, joera, portaera...

ALDE.—A favor de.

GARBIGAILU.—Garbi(tu)+gailu. Lavadora. Era berean: berogailu, hozgailu, zulagailu...

LEHI.—Competencia.

HELBURU.—Xedea, jomuga.

GARATU.—Desarrollatu.

AGIAN.—Beharbada, apika.

EZKONDU.—Esposatu.

LANDATU.—Cultivar.

LORONTZI.—Lorepotoa. Florero.

BEHIZAIN.—Behi+zain. Behiak zaintzen dituen. Unai. Era berean: etxezain, erizain, umezain, diruzain...

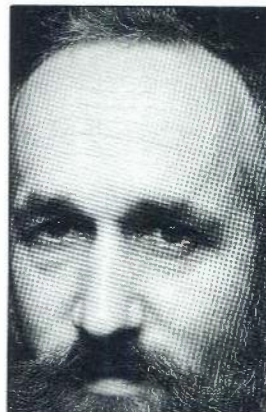
JOLASEAN

BA AL DAKIZU NOR DEN?

Joko honetan zenbait pertsonaiaren argazki-zatiak aurkeztuko dizkizuegu. Idatziz pertsonaia horien ezaugarri batzuk adieraziko ditugu. Ea oraingoari antzematen diozuen.

—Zinegilea.

—Nafarra.

ESAERA ZAHARRAREN BILA

Beheko hitzak asmatu ahala, goiko laukiak beteko dituzu. Eta, azkenean, esaera zahar batekin topo egingo duzu.

1A	2B	3B	4A	5A	6H	7E	8A	9B	10B	11D	12A	13E	14G	15F	16F	17D
18D	19D	20H	21C	22G	23A	24G	25D	26E	27H	28C	29E	30E	31C			

A.—Finkatu.

1 4 12 23 5 8

B.—Gehiago ezin.

2 3 9 10

C.—Beteta.

31 28 21

D.—Nire barruan.

25 11 18 19 17

E.—Oso bero.

7 29 26 13 30

F.—Atzizki honek behe esan nahi du.

15 16

G.—Ezezkoa eman.

14 22 24

H.—Aita. Zenbait tokitan ahoa.

27 20 6

ZINEGILE.—Zinea egiten duena. Era be-
rean: egurgile, eltzegile, gaizkile...
MUSU.—Aurpegia.
BETAZAL.—Párpado.
JATORDU.—Jateko ordua.
ZORIGAITZ.—Zoritxarra, tamala.
HAUNDINAHÍ.—Handiustea, harrokeria.
ARLOTE.—Pobrea, gaisoa. Desgraciado.

HEGAZTI.—Ave.
ERDITU.—Umea egin. Parir.
EZINBESTEKO.—Beharrezkoa, premiazkoa.
OSPETSU.—Ospe+tsu. Famatua. —TSU
atzizkiak ugaritasuna adierazten du.
Esate baterako: iletsu, adintsu, osasun-
tsu, odoltsu...

BERTSOTAN

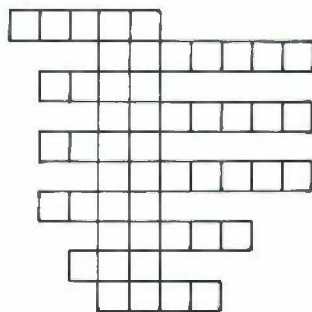
Aurreko alekoari jarraiki, hona hemen Basarriren "(H)ain maite dedan aiton bategin" izeneko sei bertsoetan seigarrena, baina oinak aldamenean dituela, lekuz kanpo eta nahasian. Ea asmatzen duzun bakoitza bere lekuan jartzen.

Musu, betazal (e)ta gainontzeko margo (e)ta (h)autsez.....	boteak
apainduri (e)ta lujoz aberats jatordutan	kalteak
etxean falta izaten dira kanpoan errez	beteak
zorigaitzeko (h)aundina(h)i (h)orrek ekarri ditun	maiteak
egun onenak ikusi zitun gure Gipuzku	arloteak

HITZ-DORREA

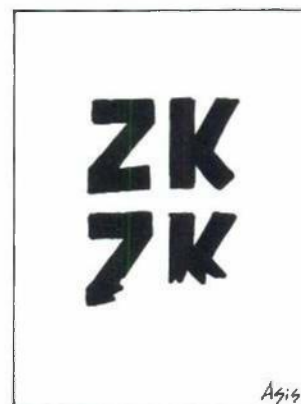
Gurutzegramaren antzeko jokoa da hau, baina badu harekiko alderik. Zutikako hitzik ez duzu aurkituko hemen. Dena den, goitik behera edo behetik gora irakurriz gero, letra berbera aurkituko duzu beti.

- 1.—Lilura.
- 2.—Behiaren hotsa.
- 3.—Tibeteko monjea.
- 4.—Jatekoa prestatu.
- 5.—Hegaztiek soinean daramatena.
- 6.—Jaitsi.
- 7.—Umeen hizkeran ura.
- 8.—Ogiaren erdian dagoena.
- 9.—Umeak erditzeko ezinbestekoa.
- 10.—Euskal sorginik ospetsuena.

JEROGLIFIKOA

Euskal Herriko probintzi bat.

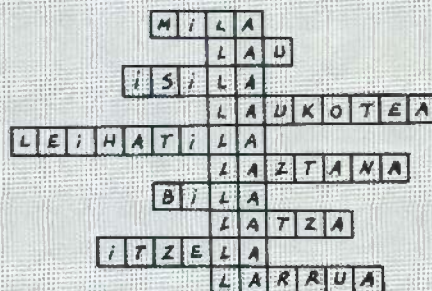

SOLUZIOAK

Aurreko alean azaldutako jokoen soluzioak:

- BA AL DAKIZU NOR DEN?
Peter Roberts.
- ESAERA ZAHARREN DOMINOA.
Gazteekin ez dabilena, goizik zahartzen.
- BERTSOTAN:
Nobelak ondo irakurrita
gauez zinetara irten
guraso za(ha)rrak negar eginez
sutondoan itxogiten
beren (h)izkuntza bajutzat bota
(e)ta beste bat (h)itzegiten
noizbait ezkondu (e)ta (h)asitakoan
etxeko lanak egiten
sua nolatan pizten dan ere
askok ez dute jakiten.

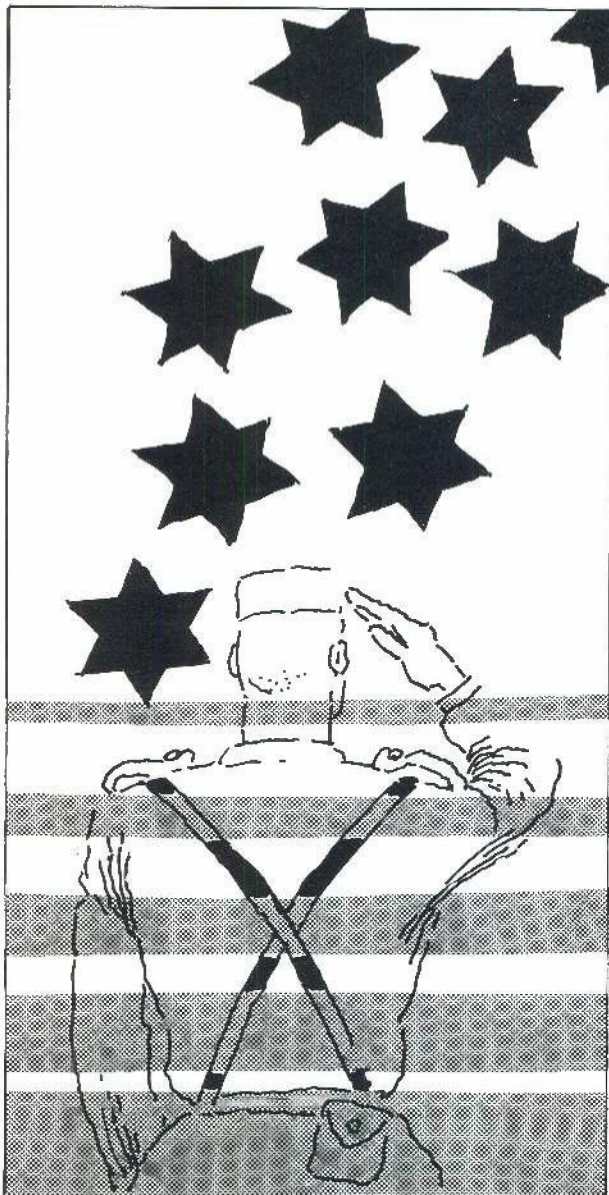
HITZ-DORREA

JEROGLIFIKOA: Abata.

OHARRA: Hurrengo alean emango ditugu ale honetako jokoen soluzioak.

50 IZAR

③ Taldearen izena, Madarikatuak. Diskoarena, Etsaiari makailua desertuan. Disko honetan bada izen bereko kanta bat, eta honela dio leloak: Etsaiari makailua desertuan, eta gero polboroiak. Garbi dago taldeak ez dituela etsaiak maite. Baina guk beste kanta bat aukeratu dugu, 50 izar alegia.

"D" eguna, madarikatua!,
ondoren
galdetu soldaduei,
heriotza hazi zen guduen sabelean,
lurrean.
"D" eguna, madarikatua!

Charles Lindberg, spirit of St. Louis.
Iluntasun trebearen ziztadek
esnatu ninduten.
Atlantikoa, itsaso zauritua,
mila orratz beltzetan
lehertu baino lehen
gau hura gogoratzen dut
historiaz jabetu zineten
gau bera.

"D" eguna...
... madarikatua!

Orduz geroztik
zeruak ez ditu
50 izan baizik,
eta ezin zaitugu ahaztu
Charles Linberg, spirit of St. Louis.

ETSAI.—Arerloa, kontrarioa.
MAKAILU.—Bacafao.
LELO.—Estríbillo.
HAZI.—Crecer.
SABEL.—Ventre, seno.
ZIZTADA.—Punzada, pinchazo.
JABETU.—Ohartu, konturatu.
BAIZIK.—Besterik, baino.

BAINU-ONTZIRA MIRARI ESKE

② Ura ez da edateko bakarrik. Sendatu eta edertzeko ere erabiltzen da. Bainu-ontzia ur epelez bete eta usain gozoko belarrak eransten badizkiozu, a zer nolako gozamenal! Egizu aproba, ez zaizu damutuko.

Dena den, bainu-ontzian etzan aurretik, gogoan izan kontseilu hauek:

- Bainatu aurretik duxatu, azala ondo garbitzeko.
- Urak epel egon behar du, baina beti ere hogeitahemezortzi gradutik behera.
- Ez egon uretan ordu laurdenetik gora. Luzaroan egotea ez da ona.
- Bukatu ondoren ere duxatzea komeni da.

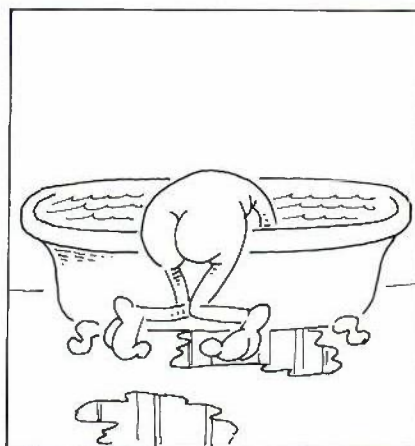
ERROMERU ETA EGUZKILOREAZ BIZKORTZEN

② Odolaren zirkulazioa piska bat bizkortzeko balio du. Horregatik, hobe da arratsaldeko bostak baino lehen bainatzea. Botila txiki batean goilarakada bat erromeru-olio eta sei goilarakada eguzkilo-olio nahastu. Zazpi bainualditarako nahikoa duzu horrekin.

Ur-txorroaren azpian ipini isurkia eta, tarteka, termometroari erreparatu. Hogeitamar eta hogeitamalau gradu bitartean egon behar du urak. Beroago badago, ez zaitu batere bizkortuko.

SEKO LO EGITEKO

② Izpiliku, kamamila eta ezkiorearen laguntzaz goxo baino goxoago lo egingo duzu. Besterik gabe, lasaitzeko ere balio du.

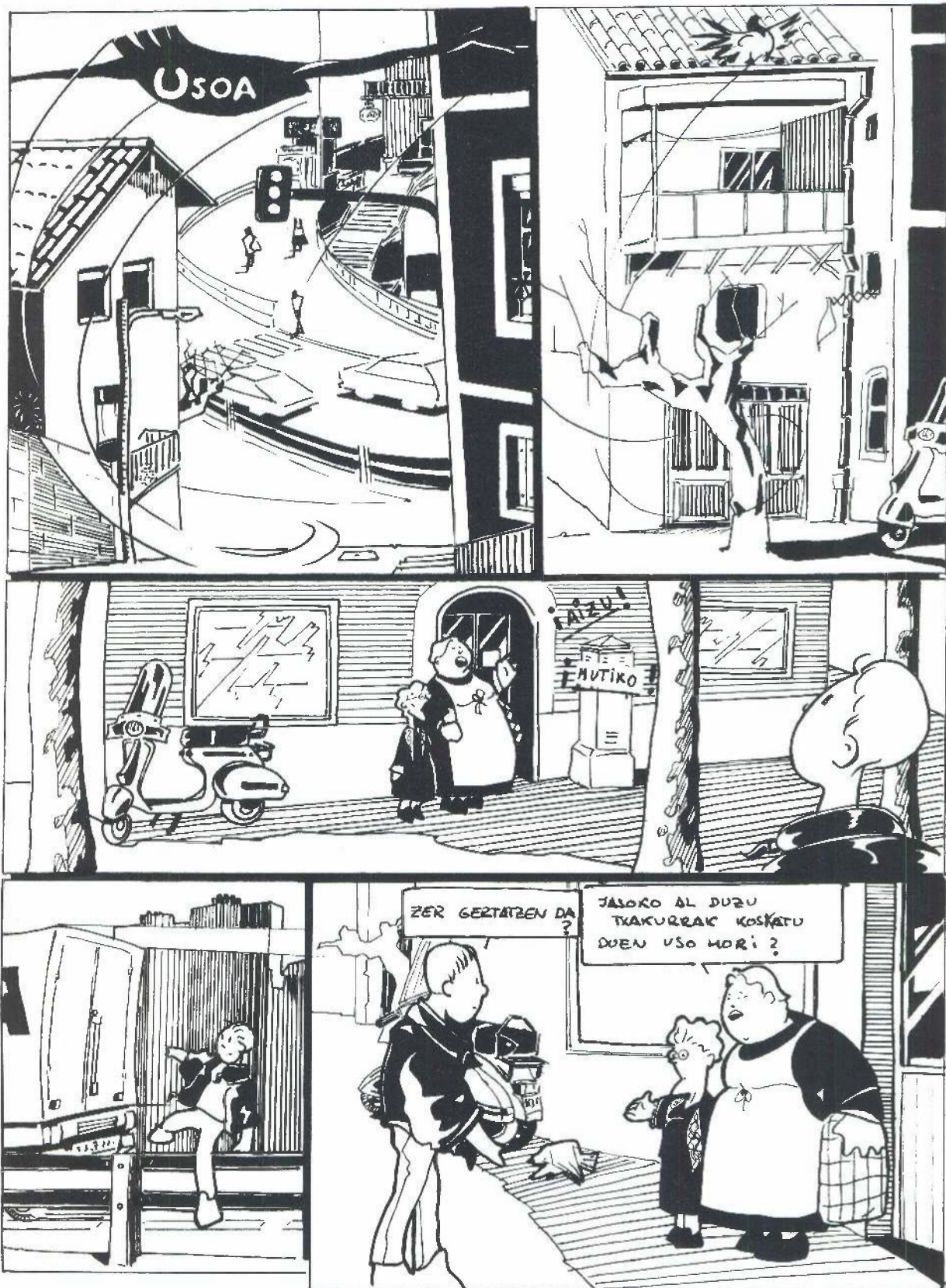
Bi goilarakada izpiliku-lore eta kamamila eta tila bakoitzetik goilarakada bat behar ditugu. Guzti hori litro t'erdi uretara bota eta, hogei bat minutuz irakiten eduki su apalean. Ondoren, iragazi eta bainu-ontzira bota. Iturria zabaldu aurretik, bi tanta izpiliku-olio erantsi. Bainu-ontzia ur epelez bete —34 eta 37 gradu bitartean— eta, badaezpada ere, ez ahaztu iratzargailua. Gehiegi lasaitzen bazara, bainu-ontzian bertan lo seko geldituko zara.

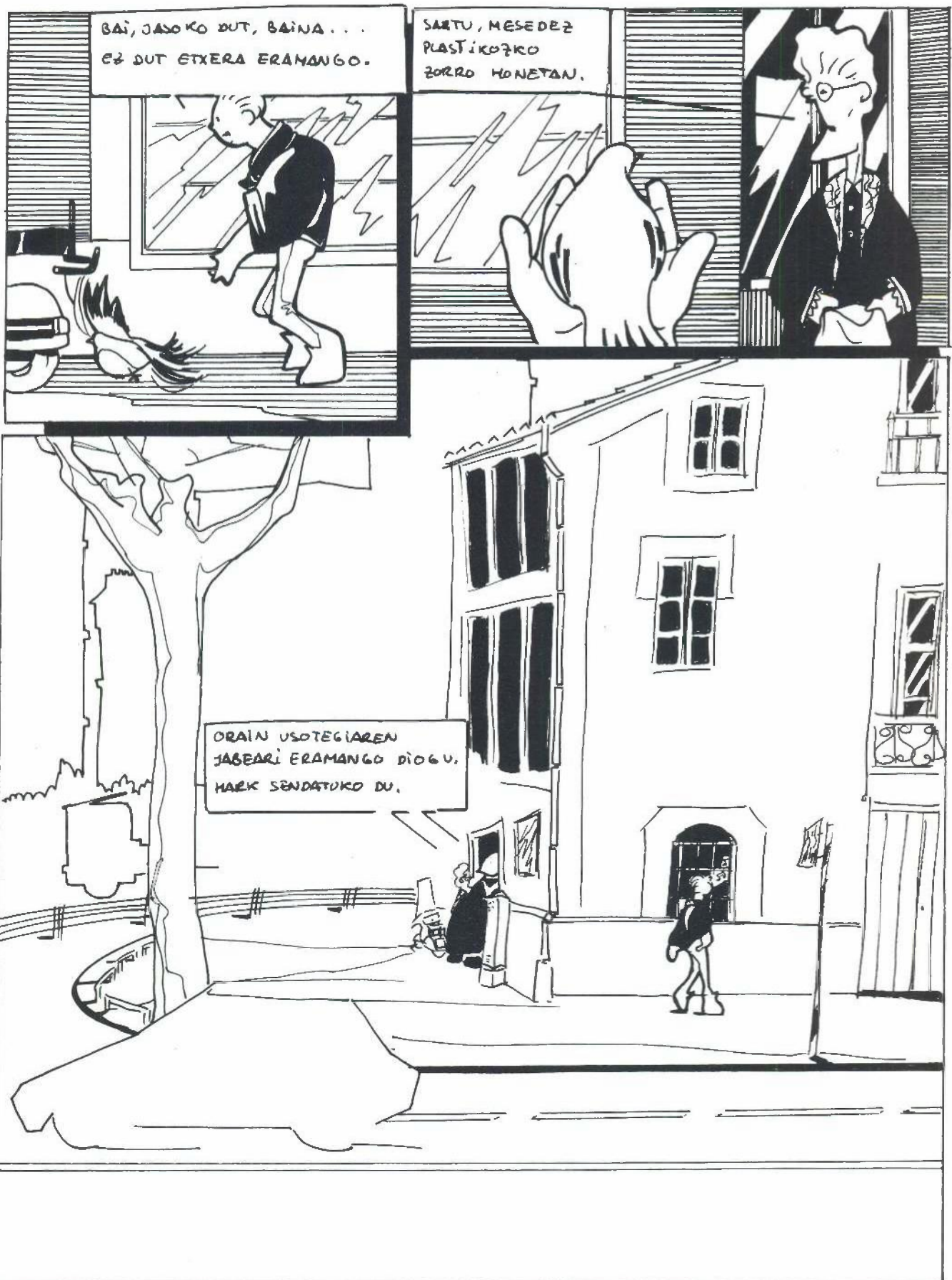
SENDATU.—Osatu. Curar.
EDERTU.—Apaindu. Embellecer.
EPEL.—Templada.
ERANTSI.—Añadir.
GOZAMEN.—Gozada.
ETZAN.—Tumbarse.
AZAL.—Piel.

BIZKORTU.—Arindu, azkartu.
GOILARAKADA.—Cucharada.
EGUZKILORE.—Girasol.
ISURKI.—Líquido.
ERREPARATU.—Begiratu. Reparar.

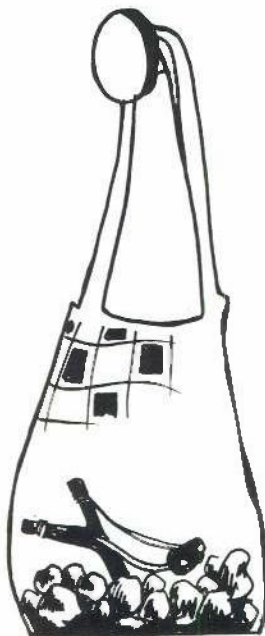
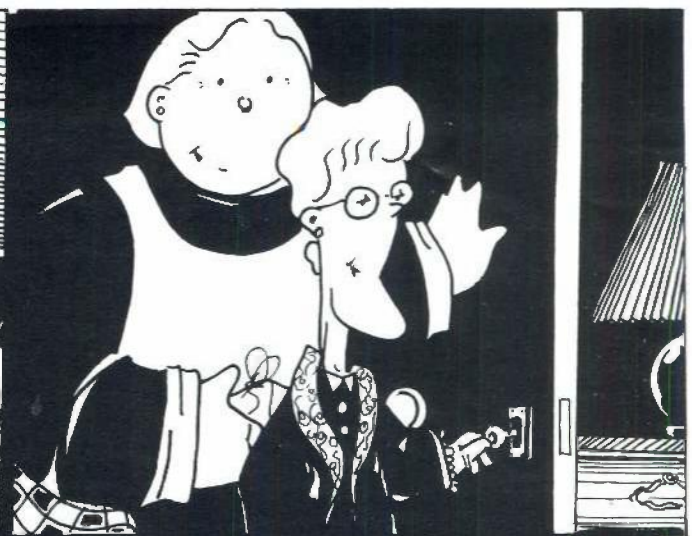
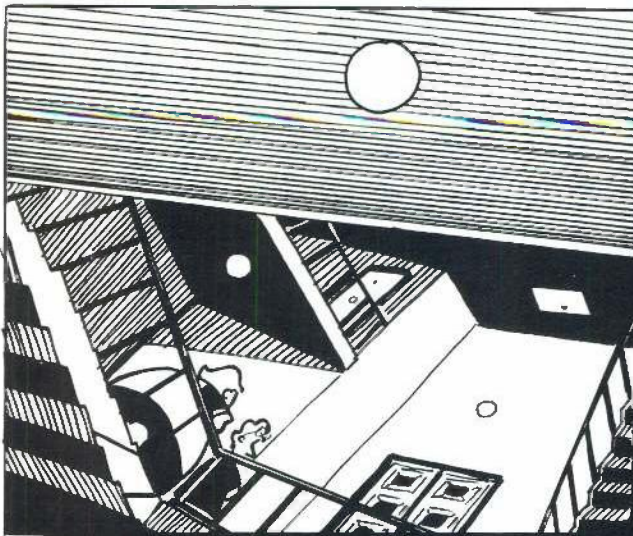
IZPILIKU.—Espiego.
KAMAMILA.—Manzanilla.
EZKILORE.—Tila.
GOXO BAINO GOXO.—Oso goxo.
LASAITU.—Baretu. Tranquilizar.
IRAKITEN EDUKI.—Tener hirviendo.
SU APAL.—Su motela. Fuego lento.
IRAGAZI.—Filtrar.
ZABALDU.—Ireki.
IRATZARGAILU.—Despertador.
LO SEKO.—Erabat lo.

KOMIKIA

USOTEGI.—Palomar.
 JABE.—Dueño.
 SENDATU.—Osatu. Curar.

ELORRIOKO TOLA JAUREGIA

Argazkiak: M. ARRAZOLA, EUSKO JAURLARITZA

* Kontrazaleko argazkia: S. YANIZ

JAUREGI.—Palazioa.
BIKAIN.—Ederra, ikusgarria, berebizikoa.
ETXAUNTZA.—Mansión.
KOKATU.—Lekutu. Ubicar.
BIDEGURUTZE.—Cruce de caminos.
ORUBE.—Solar.
AIPAMEN.—Aipua. Mención.
ERAIKI.—Egin, jaso.
ZABALDU.—Hedatu, hazi.
GARAI.—Sasoia, denbora.
EGUN.—Gaur, gaur egun.
BERRIKUNTZA.—Renovación.
EKIN.—Heldu, hasi.

② Tola markesaren jauregia Euskal Herriko etxe barrokorik bikainenetakoa da.

Etxauntza eder hau oso ondo kokaturik dago hiri barruan, Arkitekto Kape-lastegi, San Vicente eta San Juan kaleen arteko bidegurutzean.

Orubearen lehenengo aipamena 1575ekoa da, bertan Urkizu lizentziadunak "Saldosin" etxea zuenekoa. Gaur egungo Tola jauregia 1630. urtearen ondoren eraiki zuten, Elorrio zabaltzen hasi zen garaian. Ondoren, 1918. urtean Gaytán de Ayalatarrek eskuratu zuten. Egun, beraiena da. Eskuratu bezain laster, etxearen berrikuntzari ekin zioten, markesak eginduta.

